

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ODYOLOJİ ANABİLİM DALI
ODYOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ODYOLOJİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK
TUTUMLARI VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hilal ÇOK

Yüksek Lisans

**KONYA
Temmuz 2023**

ODYOLOJİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK
TUTUMLARI VE İLETİŞİM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hilal ÇOK

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Odyoloji Anabilim Dalı
Odyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Üyesi Bahriye HORASANLI

Konya
Temmuz 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

27 Temmuz 2023

Hilal ÇOK

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

²MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Doç. Dr. Bahriye HORASANLI danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

27 Temmuz 2023

Hilal ÇOK

Hayatta bana dürüstlüğü, alçak gönüllülüğü ve asla pes etmeden mücadele etmeyi öğreten biricik anneme ithafen...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam süresince bilgi ve tecrübesiyle destek veren tez danışmanım saygıdeğer hocam Doç. Dr. Bahriye HORASANLI'ya,

Tez çalışmam kapsamındaki araştırmaya gönüllü katılan gelecekteki meslektaşlarıma,

Yüksek lisans eğitimin boyunca sık sık iletişime geçtiğim ve sorularımı sürekli olarak itinayla cevaplayan enstitü sekreteri Taner BOZKIR'a,

Benim bu günlere gelebilmem için maddi ve manevi hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, her zaman ve koşulda pozitif hayat bakışı ile her düştüğümde beni daha büyük bir motivasyonla kaldıran başta babam Başöğretmen Cafer Tahir ÇOK olmak üzere tüm aileme,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

27 Temmuz 2023

Hilal ÇOK

ÖZET

Hilal ÇOK

Odyoloji Bölümü Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve İletişim
Becerileri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Yüksek Lisans

Konya, 2023

Sağlık çalışanı olarak odyologların hizmet verdiği hastaneler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, işitme merkezleri ve klinikler işitme engelliler başta olmak üzere tüm engelli grupların en sık başvurduğu ve ihtiyaç duyduğu kurumların başında gelmektedir. Bu gibi sağlık ve eğitim kurumlarında engellilerle sık iletişime ve etkileşime geçilmektedir. Literatür incelendiğinde sağlık alanında eğitim gören birçok bölüm öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışlarını araştıran çalışmalar bulunsa da odyoloji bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını ve tutumlarının iletişim becerileri ile ilişkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma 2022-2023 yılında odyoloji bölümünde öğrenim gören 85 kız ve 24 erkek öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara demografik bilgilerini içeren kişisel bilgi formu, Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ) ve İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) uygulanmıştır. Öğrencilere anketler Google Forms aracılığıyla ulaştırılmış ve cevaplar SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğrencilerin YEKYTÖ puan ortalaması 72,25; İBÖ puan ortalaması 101,26'dır. YEKYTÖ ve İletişim Becerileri Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Erkeklerin kadınlara göre; YEKYTÖ puan ortalaması yüksek, İBÖ puan ortalaması ise anlamlı derecede yüksek tespit edilmiştir. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, anne-baba eğitimi, aile tipi, ailesinde engelli birey olması ve engelli hakları hakkında bilgi sahibi olması ile YEKYTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. Sınıf ve ekonomik düzey ile YEKYTÖ puan ortalaması ve İBÖ puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Odyoloji öğrencileri, engelliye yönelik tutum, iletişim becerisi

ABSTRACT

Hilal ÇOK

Evaluation of the Relationship Between the Attitudes of the Audiology Department

Students towards Persons with Disabilities and their Communication Skills

Master's Thesis

Konya, 2023

Hospitals, special education and rehabilitation centers, hearing centers and clinics, where audiologists serve as health workers, are among the institutions most frequently applied and needed by all disabled groups, especially the hearing impaired. In such health and education institutions, there is frequent communication and interaction with the disabled. When the literature is examined, although there are studies investigating the attitudes and behaviors of students from many departments who are studying in the field of health towards the disabled, no study has been found that examines the attitudes and behaviors of the students of the audiology department towards the disabled and their relationship with their communication skills. This study was carried out with the participation of 85 female and 24 male students studying in the audiology department in 2022-2023. A personal information form containing demographic information, Attitudes towards Persons Affected with Disabilities Scale (ATDPS) and Communication Skills Scale (CSS) were applied to the participants. Questionnaires were sent to the students via Google Forms and the answers were analyzed using the SPSS program. The students' ATDPS score average was 72.25; The average score of CSS is 101.26. A statistically positive and weak correlation was found between ATDPS and Communication Skills Scale scores. Men compared to women; The mean score of ATDPS was found to be high, and the mean score of CSS was found to be significantly high. No statistically significant difference was found between the students' gender, age, parental education, family type, having a disabled person in their family and having knowledge about the rights of the disabled, and their ATDPS scores. A statistically significant difference was found between the class and economic level, and the mean score of ATDPS and the mean score of CSS.

Keywords

Audiology students, attitude towards the disabled, communication skill

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Engellilik.....	4
2.2. Engellilik Nedenleri.....	5
2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	5
2.2.2. Doğum Sırasında Oluşan Nedenler	6
2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler.....	6
2.3. Engellilik Türleri	6
2.3.1. Ortopedik Engelli.....	6
2.3.2. Zihinsel Engelli.....	7
2.3.3. İşitme Engelli.....	7
2.3.4. Görme Engelli.....	8
2.3.5. Dil ve Konuşma Engelli	8
2.3.6. Süreğen (Kronik) Hastalık.....	8
2.4. Tutum.....	9
2.5. Tutumu Oluşturan Öğeler	10
2.5.1. Zihinsel (Bilişsel) Öğeler.....	10
2.5.2. Duygusal Öğeler	10
2.5.3. Davranışsal Öğeler	11
2.6. Engelli Bireylere Yönelik Tutumlar	11
2.7. İletişim	14
2.8. İletişim Süreci ve Öğeleri	15

2.8.1. Kaynak (Gönderici).....	16
2.8.2. İleti (Mesaj)	16
2.8.3. Kodlama ve Kod Açma.....	16
2.8.4. Kanal	17
2.8.5. Hedef (Alıcı)	17
2.8.6. Geribildirim (Dönüt)	18
2.8.7. Gürültü	18
2.9. İletişim Becerileri	18
2.10. Sağlık İletişimi	19
3. GEREÇ VE YÖNTEM	21
3.1. Bireyler	21
3.1.1. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri	21
3.1.2. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri.....	21
3.2. Kullanılan Test ve Yöntemler	21
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu	22
3.2.2. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)	22
3.2.3. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)	23
3.3. İstatistiksel Analiz	23
4. BULGULAR	24
4.1. Ölçek Genel Güvenirliği.....	24
Tablo 1. Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi.....	24
4.2. Sosyo-Demografik Bilgiler	24
4.3. Ölçeklerin Cinsiyete Göre Değişimi.....	26
4.4. Ölçeklerin Yaşa Göre Değişimi	26
4.5. Ölçeklerin Sınıflara Göre Değişimi.....	28
4.6. Ölçeklerin Ekonomik Duruma Göre Değişimi	29
4.7. Ölçeklerin Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimi.....	30
4.8. Ölçeklerin Diğer Değişkenlere Göre İstatistik Analizi.....	32
4.9. Ölçekler Arası İlişkiler.....	36
5. TARTIŞMA.....	38
6. SONUÇ	45
KAYNAKLAR.....	48
ÖZGEÇMİŞ.....	56
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	57

EK 2. YETERSİZLİKTEN ETKİLENMİŞ KİŞİLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ	59
EK.3 İLETİŞİM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ.....	60
ETİK KURUL İZİNİ.....	62

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi	24
Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	25
Tablo 3. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları	26
Tablo 4. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları	27
Tablo 5. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları	27
Tablo 6. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları.....	28
Tablo 7. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Gelir Değişkenine Göre Ortalamaları	30
Tablo 8. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları.....	31
Tablo 9. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları	31
Tablo 10. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Aile Tipi Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları	32
Tablo 11. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Ailede Engelli Birey Olması Değişkenine Göre Ortalamaları ..	33
Tablo 12. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yakın Çevrede Engelli Birey Olması Değişkenine Göre Ortalamaları.....	34
Tablo 13. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Engelli Bireylere Yönelik Ders Alma Değişkenine Göre Ortalamaları.....	34
Tablo 14. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Engelli Bireylerin Hakları Hakkında Bilgi Değişkenine Göre Ortalamaları.....	35
Tablo 15. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin İletişim ve İletişim Becerileri Konularında Ders Alma Değişkenine Göre Ortalamaları	36
Tablo 16. Ölçekler Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi Amacıyla Korelasyon Analizi .	37

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İletişim Sürecini Oluşturan Öğeler.....	15
--	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ICF	International Classification of Functioning, Disability and Health
İBÖ	İletişim Becerileri Ölçeği
ÖZİDA	Özürlüler İdaresi Başkanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
YEKYTÖ	Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği

1. GİRİŞ

Sosyal ve kültürel bir kavram olan engellilik, insanlık durumunun bir parçası olup bireyin görme, işitme, konuşma gibi biyolojik, fiziksel, zihinsel veya psikolojik işlev ve yetkinliklerinin doğum öncesi, doğum anı veya doğum sonrası dönemlerde kaybetmesi veya anormalliğin meydana gelmesi sonucunda oluşan durumdur (Ünlü vd., 2022; Apaydın, 2020). Türk Dil Kurumu (TDK) engelli kelimesini "Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri çeken kimse." olarak tanımlamıştır (TDK, 2022).

Ulusal Engelli Veri Sistemine göre Türkiye'de toplam 2.511.950 engelli, 775.012 ağır engelli birey bulunmaktadır (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2022). Dünya nüfusunun ise yaklaşık %16'sını (bir milyardan fazla) engelli bireyler oluşturmaktadır (DSÖ, 2022). Gün geçtikçe bu sayısal veriler doğal afetler, savaşlar, trafik kazaları, terör olayları, yaşlı nüfusun ve kronik rahatsızlıkların artması ile engelli nüfus yaygın hale gelerek artmaktadır. Dolayısıyla engellilik toplumun her kesimini ilgilendiren önemli bir durumdur (Başpınar, 2021).

21. yüzyılın ilk insan hakları sözleşmesi olan Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme, engelli bireylerin engelli olmayan bireylerle eşit haklara sahip olmayı ve sosyal hayata aktif ve etkili katılımını sağlamayı hedefleyen ve kapsayan bir sözleşmedir. Türkiye bu sözleşmeyi 2008 yılında kabul etmiş ve 2010 yılında anayasanın 10. maddesi engelli bireylere pozitif ayrımcılık yapılarak engelli bireylerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye' de ve uluslararası alanda engelli bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerin ve kısıtlılıkların önlenmesi amacıyla birçok alanda düzenleme ve değişiklik yapılarak engellilere yönelik olanaklar arttırılmaya çalışılmıştır. Ancak mevzuatlarda engelli hakları belli bir seviyeye gelmişse de pek çok alanda problemlerle karşılaşmaktadır. Bu tür sıkıntılar, engelli haklarının gereken seviyeye ulaşamaması ve yeterli farkındalığın oluşmamasından kaynaklanmaktadır (Azarkan ve Benzer, 2018).

Engelli bireyler, yaşamlarında engelli olmayan bireyler gibi devletin ve toplumsal yaşamın sunduğu tüm maddi ve manevi olanaklarından eşit bir şekilde yararlanmalıdır. Ancak engelli bireyler günlük yaşantılarında eğitim, sağlık, ulaşım, istihdam ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda zorluk yaşamaktadır. Bu konuda engellerle karşılaşmalarının tek sebebi biyolojik, sosyal veya psikolojik fonksiyonlarındaki yetersizliklerinden değil toplumdaki insanların önyargılı,

saygısız ve ayrımcı olumsuz tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle engellilik insan hakları sorunu olarak da görülmekte olup sadece kişiye özgü özellik olmadığı vetopluma eşit ve etkili bir şekilde katılımını engelleyen çevresel faktörlerin ve tutumların bir bütünü olarak görülmektedir (Dünya Engellilik Raporu 2011).

Toplumsal alanların içinde yer alan hastaneler, rehabilitasyon merkezleri gibi yerler engelli bireylerin de sıklıkla sağlık ve eğitim hizmeti gördükleri yerlerdir. Engellilere sağlıkta Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinin 25. maddesinde belirtildiği gibi engelli bireylerin sağlık profesyonelleri tarafından ayrımcılığa maruz kalmadan ulaşılabilir en yüksek standartta tıbbi bakım ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı tanınmıştır. Nitekim engelliler birçok alanda olduğu gibi sağlık alanında da dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalarak gereken hizmet ve desteği alamamaktadır. Konuyla ilgili olarak 2010 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan çalışmada engelli bireylerin %55,9'u sağlık alanında engelli olmayan bireylere göre daha düşük standart ve kalitede hizmet aldığını ve ayrımcılığa maruz kaldığını düşündüğü belirtilmiştir. Aynı çalışmada engelli bireylerin %19,7'si ayrımcılığın sağlık çalışanların olumsuz tutumlarından kaynaklandığını bildirmiştir. Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan bir başka çalışmada ise engelli bireylerin %22,3'ü ayrımcılığa maruz kaldığını ve %53,3'ü sağlık personelleriyle yeterli düzeyde iletişim kuramadığı belirtmiştir (Başpınar, 2021). Dolayısıyla engelli bireyler ile sağlık çalışanları arasındaki iletişim güçlükleri de genellikle problemlere neden olmaktadır. Engelliler, sağlık alanında randevu alırken, hastalığıyla ilgili semptom ve şikayetleri hakkında bilgi verirken ve aynı şekilde sağlık durumları hakkındaki açıklamaları anlamaya çalışırken güçlükler meydana gelebilmektedir. Sağlık çalışanları ile engelliler arasında uygun ve doğru bir iletişimin oluşmaması tanı, tedavi ve rehabilite alanında sıkıntılara neden olabilmektedir (Dünya Engellilik Raporu, 2011).

Sağlık çalışanı olarak odyologların da hizmet verdiği hastaneler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, işitme merkezleri ve klinikler işitme engelliler başta olmak üzere tüm engelli grupların en sık başvurduğu ve ihtiyaç duyduğu kurumların başında gelmektedir. Bu gibi sağlık ve eğitim kurumlarında engellilerle sık iletişime ve etkileşime geçilmektedir. Dolayısıyla engelli bireylerle daha iyi ve doğru iletişim kurularak kurumlar engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre organize edilmeli ve ihtiyaçlar yönünde işleyişler düzenlenmelidir. Literatür incelendiğinde sağlık alanında eğitim gören birçok bölüm öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışlarını araştıran çalışmalar bulunsa da odyoloji bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını ve tutumların iletişim becerileri ile ilişkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

Genel olarak odyologun engelli bireylerle olan sık iletişiminden ötürü odyoloji öğrencilerin birçok yönden engelli bireylere karşı tutumu değerlendirilmek ve bunun değerlendirmenin iletişim becerileriyle karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın hipotezleri şunlardır:

H1: Odyoloji bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Odyoloji bölümü öğrencilerin engellilere yönelik tutumları ile sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Odyoloji bölümü öğrencilerin iletişim becerileri ile sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Engellilik

Engellilik kavramının net bir tanımı olmamakla birlikte nasıl tanımlanacağı en çok tartışmalara neden olan konulardan biridir. Zira her devletin kanunlarında farklı tanımlar mevcut olduğu gibi aynı devletin yasal düzenlemelerinde bile engelliliği tanımlayan tek bir tanım bulunamayabilmektedir (Çayır vd., 2015). Aynı zamanda engellilik kelimesi yerine özürnlük, özel gereksinimli, sakatlık ve ayrıcalıklı gibi kelimeler kullanılarak anlam karışıklığı ve doğru olmayan kullanım oluşmaktadır. Bu konuyla alakalı olarak 2013 yılında 6462 sayılı Kanun ile “özürnlü”, “sakatlık” ve “sakatlanma” ibareleri sırasıyla “engelli”, “engellilik” ve “engelli hale gelme” olarak değiştirilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 3 Mayıs 2013, sayı: 28636). Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik'inde ise çocuklar için kullanılan “engelli” sözcüğü yerine "özel gereksinimli" olarak belirtilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 20 Şubat 2019, sayı: 30692).

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi engelliliği *“Diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler”* olarak tanımlamaktadır. Bu sözleşme insan hakları sözleşmelerinden tam ve etkin olarak yararlanamayan engelli bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal edilmeden güvence altına almayı amaçlamıştır (T.C. Resmi Gazete 14 Temmuz 2009, sayı: 27288)

Türkiye Cumhuriyeti'nin 5375 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'u *“Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey”* olarak engelli kavramını tanımlamıştır (Kerman, 2020).

İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (International Classification of Functioning, Disability and Health-ICF), engelliliği bir vücut yapısının veya fizyolojik işlevin (zihinsel işlevler dahil) kaybı veya anormalliği olarak tanımlamıştır (Bratz vd., 2021).

Engelliliği anlamak için tarihsel süreçte bazı yaklaşım ve tutumlarla çeşitli modellerde de tarif edilmiştir. Bu modellerden en eskisi olan moral modele göre engellerin doğüstü güçlerin (ruhların) elinde olduğuna ve engelliğin fenalık ve günahkârlıktan oluştuğuna inanılmaktadır.

Moral modelde engellilik zararlı ve kötü görüldüğü için engelliler toplumdan dışlanmıştır (Kerman, 2020; Başpınar, 2021).

Tıbbi (medikal) model 1800-1970 yılları arasında benimsenmiş olup engellilik, biyolojik bakış açısıyla engelli bireylerin fiziksel, duygusal veya zihinsel yetilerindeki eksiklik veya anomaliden ötürü kısıtlanma hali olarak ifade edilmektedir. Bu modele göre engelliliğin kişinin kendisinde bulunan fizyolojik bozukluk sonucu oluştuğu ve engellerin karşılaştığı sorunların biyolojik işlevlerindeki yetersizlikten kaynaklandığı belirtilmektedir. Dolayısıyla engelliği toplumsal bir olgudan ziyade bireysel bir olgu olarak niteleyen tıbbi modele "bireysel model" de denilmektedir (ÖZİDA, 2008; Gencer, 2019).

1970'li yıllara gelindiğinde ise engellilere bireysel bir durum olarak yaklaşan tıbbi model yaklaşımı birçok yönden yetersiz kalması sonucu sosyal model yaklaşımı benimsenmeye başlanmıştır. Sosyal model engelli bireydeki fizyolojik işlev bozukluğu veya yeti yitiminden çok engelli bireyin toplumdaki yeri ve toplumun engelli bireylere karşı tutumuyla ilgilenmektedir. Bu modele göre engelli bireylerin sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal güvenlik gibi alanlarda engelli olmayan bireyler ile eşit bir şekilde faydalanması gerektiği vurgulanmaktadır (Apaydın, 2020; Kerman, 2020).

2.2. Engellilik Nedenleri

Engelliliğe neden olan etkenlerin büyük bir kısmı doğru zamanda doğru müdahale ile engellenebilir olduğu bilinmektedir (Doğan Özdemir, 2021). Engelliliği oluşturan faktörlere bakıldığında; doğum öncesi nedenler, doğum esnasında oluşan nedenler ve doğum sonrası nedenler olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir.

2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

Birey henüz anne karnındayken genellikle annesine ait bazı özelliklerden veya genetik bozukluklardan etkilenerek engelli olarak doğabilmektedir. Doğum öncesi oluşan bu engelliğin nedenleri anneden kaynaklı olarak annenin; 18 yaşından küçük veya 35 yaşından büyük olması, gebelikte madde, alkol veya sigara kullanması, kronik hastalığının olması, gebelik sürecinde kızamık, toksoplazma gibi ateşli ve bulaşıcı hastalık geçirmesi, kaza geçirmesi, radyasyona maruz kalması ve gebelikte doktor kontrolü olmadan ilaç kullanması gibi nedenlerden dolayı çocuğu dünyaya engelli gelebilmektedir. Bunların dışında kromozom anomalileri, kan

uyuşmazlığı, akraba evliliği ve kalıtsal hastalıklar da doğuştan engelliliğe neden olmaktadır (Koca, 2010; Kerman, 2020).

2.2.2. Doğum Sırasında Oluşan Nedenler

Doğum sırasında bebeğin oksijensiz kalması, erken veya geç doğumun olması, göbek bağının bebeğin boynuna dolanması, doğumun zor ve uzun süre gerçekleşmesi, doğum yerinin steril olmaması, doğum esnasında bebeğe bulaşıcı hastalıkların bulaşması, doğuma uzman olmayan kişiler tarafından yanlış müdahale edilmesi, düşük doğum ağırlığı ve aşırı kanama gibi doğum esnasında gerçekleşenler bireyin engelli doğmasına neden olabilmektedir (Anıl, 2019; Bora Erdoğan, 2021).

2.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Bireyler doğduktan sonra yaşamlarında engelliğe neden olacak birçok durumla karşılaşılabilirler. Bu tür engelliliğe; çeşitli kazalar (trafik, iş ve ev), yangın, savaş sonucunda duyu veya uzuv kaybı, doğal afet, travma, ruhsal bozukluk, bulaşıcı hastalıklar, zehirlenme, yanlış bebek bakımı, yaşlılık, kronik hastalıklar, yoksulluk ve çevre faktörleri gibi pek çok neden olmaktadır (Kerman,2020; Gültepe, 2020).

2.3. Engellilik Türleri

Engelliliğin tek bir sebebi olmayıp farklı sebeplere bağlı olarak farklı türleri meydana gelmektedir. Ülkemizde kabul edilen ve literatürde bulunan altı farklı engel türü mevcuttur (Türkiye Özürlüler Araştırması, 2002).

2.3.1. Ortopedik Engelli

Ortopedik engellilik, fiziksel veya bedensel engelli olarak da adlandırılan engel türüdür. Bu engellilik türü bireyin iskelet, kas, eklem veya sinir sistemindeki hastalık, anormallik veya fonksiyon kaybı ile meydana gelmektedir. Ortopedik engel grubunda bulunan bireylerin vücudun hareket etme işlevlerindeki yetersizlikten dolayı günlük yaşam aktivitelerinde ve topluma uyum sağlama yönündeki ihtiyaçlarını başka bireylere bağımlı olarak gidermektedirler. Spina bifida, felç, kas güçsüzlüğü, serebral palsi, uzuvlarda ve omurgada; kısalık, şekil bozukluğu, eksiklik ve hareket kısıtlılığı ortopedik engelli türüne grubuna girmektedir (Gencer, 2019; Anıl, 2019).

2.3.2. Zihinsel Engelli

Zihinsel engellilik, birey doğmadan, doğarken veya doğduktan sonra çeşitli problemler nedeniyle zihinsel gelişiminde ve merkezi sinir sistemi fonksiyonlarında oluşan hasar sonucu zihinsel işlevlerinde oluşan yetersizlik ve distorsiyon durumudur (Oymak, 1998). DSM-V de zihinsel engelliği; *"Kavramsal, toplumsal ve kılışsal uygulamalı alanlarda, hem anlksal hem de uyumsal işlev eksikliklerini kapsayan, gelişimsel evre sırasında başlayan bozukluk"* olarak tanımlamıştır (DSM-V, 2013). Farklı seviyelerde zihinsel yetersizliği olan bu bireyler; ev, iş, akademik hayatlarında, öz bakımlarında, iletişim ve sosyal becerilerinde problem ve zorluklar yaşamaktadır (Doğan Özdemir, 2021). Aynı zamanda zihinsel engelli bireyler sadece fiziksel veya duysal engeli bulunanlara göre birçok ortamda daha dezavantajlı olarak düşünölmektedir (Dünya Engellilik Raporu, 2011). Otizm, Down Sendromu, hiperleksi ve fenilketonüri bu gruba girmektedir.

2.3.3. İşitme Engelli

İşitme, atmosfere yayılan ses dalgalarının kulağa girerek beyinde bulunan işitme merkezlerinde işlemlenmesi ve anlam kazanması durumudur. İşitme fizyolojisi geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu alanda; dış, orta ve iç kulağı içine alan periferik işitme sistemi ve merkezi işitme yolları ile işitme merkezlerini oluşturan santral işitme sistemi yapıları bulunmaktadır (Çolak, 2016). İşitme sisteminde bulunan bu yapılardan en az birinde hasar veya distorsiyon oluştuğunda işitme fonksiyonunda bozulma olmakta ve işitme kaybı meydana gelmektedir. Tek veya iki kulakta da çeşitli nedenlerle oluşan işitme kaybı bireylerde işitme engeline neden olmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğı işitme engelliğı *"İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen yetersizliği sebebiyle konuşmayı kazanamama, dili kullanma ve iletişimdeki zorluklara bağılı olarak özel eğitime ve destek eğitim hizmetine ihtiyaç duyma durumu"* şeklinde tanımlanmıştır. İşitme yollarında problem yaşayan ve işitme cihazı kullanan bireyler de işitme engelliler grubuna girmektedir (Anıl, 2019).

İşitme engelli bireyler çevredeki sesleri duymamakta veya duymakta zorlandıkları için sosyal hayatlarında iletişim problemi yaşamakta ve toplumsal yaşama aktif katılım sağlayamamaktadırlar. Doğuştan total işitme kaybı olan bireyler ise konuşma seslerini hiç duymadığı ve işlemlayemediğı için konuşma yetilerini de kaybetmektedir (Göltepe, 2020).

2.3.4. Görme Engelli

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği tarafından görme yetersizliği "*Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybından dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey*" olarak tarif edilmiştir (T.C. Resmi Gazete 7 Temmuz 2018, 30471). Görme engelliler hiç görmeyenler (kör) ve az gören olmak iki gruptan oluşmaktadır. Hiç görmeyen görme engelliler Braille alfabesi veya sesli kitaplar gibi dokunsal-işitsel materyallere ihtiyaç duyarken az gören görme engelliler ise büyük puntolu yazılara veya gözlük, büyüteç gibi yardımcı araç gereçlere ihtiyaç duymaktadır (Tuncer, 2005).

Görme engelliler konuşurken aşırı sözcük kullanırlarken (verbalizm) jest ve mimik kullanımı oldukça azdır. Bu bireylerin zeka düzeyleri normal bireylerle aynı olmasına rağmen zihinsel aktivitelerde sıkıntılar yaşamaktadırlar. Zira normal bireyler bilgileri yaklaşık % 80-85 oranında görme duyusuyla öğrenildiği tahmin edilmektedir. Renk körlüğü, gece körlüğü ve göz protezi kullanan bireyler görme engelliler grubu kapsamındadır (Ataman, 2012; Doğan Özdemir, 2021).

2.3.5. Dil ve Konuşma Engelli

Dil ve konuşma engelli; konuşmayı sağlayan anatomik yapılardaki sorunlar (ağız ve diş yapısında bozukluk, yarık damak ve dudak), işitme kaybı, merkezi sinir sistemi bozukluğu (öğrenme güçlüğü, beyin felci), nörolojik bozukluklar, travmalar, psikolojik sıkıntılar ve çevresel faktörler gibi çeşitli sebepler sonucunda konuşamama, ses bozukluğu veya konuşmanın akıcılığında, vurgusunda, hızında bozukluk olan bireylere denilmektedir. Bu bireyler konuşmasındaki problemler nedeniyle kendilerini tam ifade edememekte ve sosyal hayatında iletişim güçlükleri yaşamaktadır. Kekemelik, afazi, agnozi, ses (fonasyon) bozuklukları ve dudak-damak yarıkları dil ve konuşma engelli grubuna girmektedir (Konrot, 2005; Kılıç, 2018).

2.3.6. Süreğen (Kronik) Hastalık

Süreğen hastalıklar adı altında olan engelliği Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği "*Sürekli ya da bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey*" olarak tanımlamıştır (Anıl, 2019). Bu engelli türü, sürekli veya uzun süre boyunca bakım, rehabilitasyon ve tedavi icap ettiren doğuştan veya sonradan meydana gelen hastalık sonucunda kişinin sosyal, eğitim ve çalışma hayatı gibi yaşamındaki birçok alanı olumsuz olarak etkilemektedir (Yıldırım, 2011). Sinir, solunum, sindirim sistemi hastalıkları, cilt ve deri

hastalıkları, endokrin ve metabolik hastalıklar ve kanserler süreğen hastalık engelli grubuna girmektedir (ÖZİDA, 2008).

2.4. Tutum

İnsan diğer canlılardan farklı olarak akıl yürütme, irade kullanma ve düşünme gibi özelliklere sahip varlıktır. İnsanlar sahip oldukları bu özellikler nedeniyle hayatlarındaki özne ve nesnelere karşı görüşleri ve kararları dahilinde düşünceler geliştirebilmektedir. Bu durumda insanın herhangi bir şey üzerine geliştirdiği düşüncelerin duygu ve eylemlerine yansımaları olarak tutum meydana gelmektedir (Tuzcuoğlu, 2022).

Tutum kelimesi "eylem için uygun ve hazır" anlamına gelen Latince "aptus" sözcüğünden türemiş olup Türk Dil Kurumunda da "tutulan yol, tavır" olarak tarif edilmiştir (TDK, 2022; Basançelebi, 2021). Genel anlamda tutum, herhangi bir konuya, bireye veya nesneye yönelik bireyin bilgi birikimi ve deneyimleriyle birlikte devamlılık gösteren ve öğrenme yoluyla kazanılan duygu, düşünce ve inançlar doğrultusunda verilen olumlu veya olumsuz tepki şeklinde tanımlanmaktadır (Tavşancıl, 2019; Özyürek, 2016; İnceoğlu, 2011).

Tutumlar kendiliğinden oluşmaz ve davranışa dönüşebilmesi içinde gerekli faktörlerin olması gereklidir. Kişilik yapısı, ön yargılar, genetik özellikler, toplumsal yeri, ortam özelliği ve sosyal sınıf gibi etkenler tutumun oluşmasında etkilidir. Kişilerin yapısına ilişkin bu faktörler psikolojik ve sosyokültürel özellikleri ile bağlantılıdır. Bu özellikler doğrultusunda bireyde oluşan tutum ne kadar kararlı ve güçlü ise o kadar davranışa dönüşmesi de fazla olacaktır (Alaman, 2018).

İnsanlar doğuştan tutumlara sahip değildir ve dolayısıyla tutumlar direkt gözlenen bir davranışlar da değildir. Davranışların meydana gelmesi için yaşantı yoluyla kazanılan deneyim, bilgi ve duygular sonucu eğilimlerin (yönelim) oluşması gerekir. Oluşan bu süreç sonunda elde edilen davranışlar; kişilik özelliğini ve tutumu ortaya koymaktadır. Ayrıca tutum oluştuğu haliyle kalmayıp kişide sonradan öğrenilen bilgiler ve deneyimler değiştikçe tutumlarında da değişiklik oluşacaktır (Kılıç, 2018; Cavkaytar, 1990). Kağıtçıbaşı'na göre (1988) erken yaşlarda öğrenilen tutumlar dahi yeni deneyim ve bilgilerle değişiklik gösterebilmektedir.

Tutumlar öğrenilerek veya yaşanılarak oluşan eğilimler neticesinde davranışlara yansıdığı için eğitim öğretim sürecinde de önemli bir etken olarak görülmektedir. Zira bireylerin davranışlarını olumlu yönde değiştirmek için çabalayan eğitimciler, davranışları ve benlikleriyle eğittikleri

insanlara model olmaktadır. Bu açıdan davranışlar ve tutumlar öğrenciler üzerinde büyük tesir yaratmaktadır (Aslan ve Yalçın, 2013).

2.5. Tutumu Oluşturan Öğeler

Tutum birbirleri arasında örgütlenme, tutarlık ve bağlantı bulunan üç öğeden oluşmaktadır. Bunlardan bilişsel (zihinsel) öğe bireyin bir konu hakkında olumlu, olumsuz veya tarafsız olan tüm gerçekçi bilgilerinden, duygusal öğe kişisel farklılıklara dayanan ve gerçeklerle ifade edilmeyen hislerden, davranışsal öğe ise ilgilenilen bu konuya karşı sözlü veya eylemlerle nasıl hareket ve tavır sergilemesine yönelik durumlardan meydana gelmektedir. Tutum ancak bu üç öğenin aralarında koordinasyon ve aynı zamanda örgütsel ve anlamlı bir bağ olduğunda oluşabileceği belirtilmiştir (İnceoğlu, 2011).

2.5.1. Zihinsel (Bilişsel) Öğe

Zihinsel öğe düşünülen eylem, birey ya da nesne hakkında tüm olumlu veya olumsuz bilgi, deneyim ve inançları kapsamaktadır. Tutumun kesinliğini, seçtiği tarafını ve kararlılığını tayin eden bu öğede bulunan inanç ve bilgi birikimidir. Bireyin edindiği bilgi veya inançlarda değişiklik olduğunda aynı şekilde tutumunda da değişiklik meydana gelecektir. Dolayısıyla birey hiç görmediği, duymadığı ve bilmediği bir uyarıya yönelik tutum oluşturamamaktadır (Kına, 2022).

2.5.2. Duygusal Öğe

Kişiden kişiye değişebilen ve soyut olarak ifade edilebilen duygusal öğe; kişide sevgi, heyecanlanma, üzüntü ve mutluluk gibi duygu durumu oluşturan öğedir. Tutumun şekillenmesini ve sürekliliğini sağlayan bu öğe kişilerin değerler sistemi ve arzuladığı veya arzulamadığı amaçlar ile yakın ilişki içerisinde. Duygusal öğe tutumu oluşturan bileşenlerden merkezi bileşen olarak görülmekte ve duygusal öğenin hakim olduğu tutumların değişiminin daha güç olduğu belirtilmiştir (Saraç, 2019; Kına, 2022).

2.5.3. Davranışsal Öge

Davranışsal öge, bireyin herhangi bir duruma, bireye, eyleme karşı fiziksel veya sözel olarak davranış ya da tavır sergilemesidir. Bu öge ile bireyde hakim olan inanç ve duygulara göre davranma eğilimi oluşmaktadır (Saraç, 2019).

Tutumu oluşturan ve birbirleriyle ilişkili olan zihinsel, duygusal ve davranışsal ögeler her zaman aralarında uyumlu olmayabilir. Herhangi bir ögede bireyin kişisel yaşantısına dayanan, kuvvetli ve sürekli tekrarlanan bir değişiklik meydana geldiğinde diğer ögelerin de değişimine neden olabilir. (İnceoğlu, 2011).

2.6. Engelli Bireylere Yönelik Tutumlar

Artan yaşlanan nüfus ve toplumların demografisindeki değişiklikler nedeniyle engellilik, çeşitli alanlarda küresel insanlık durumunun doğal bir parçası haline gelmiştir. Bu nedenle engelli bireylere yönelik tutum, dünyada ve ülkemizde artmakta olan engelli nüfusu sonucunda üzerinde önemle durulan ve çalışılan mevzulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli bireylere yönelik tutumlar olumlu veya olumsuz olabilen ya da her iki durumu birden içerebilen çok boyutlu değerlendirme olup engelli olmayan insanların engelli bireylere karşı düşünce, duygu ve davranışlarını kapsamaktadır (Dunn, 2015).

Engelliler için günlük yaşamları, sosyal katılımları ve toplumla bütünleşmeleri açısından halkın tutumu çok önemlidir. Engelli insanların esenliği için halk tarafından verilen kabul ve destekten daha önemli bir şey yoktur. Ancak engelli bireyler her zaman toplumdan bekledikleri kabul ve desteği görememektedirler. Engellilik toplumsal olarak (sosyal model) incelendiğinde handikabın engelli bireylerin aksine çevresel ve toplumsal yapının engelleyici tutumundan kaynaklandığı görülmektedir. Ünlü engelli yazar Helen Keller "*Körlerin en büyük engeli körlük değil, insanların onlara karşı görme tutumudur.*" diyerek de bu konuya dikkat çekmek istemiştir (Seltzer, 1984; Dunn, 2015).

Tarihsel süreçte engelli bireylere karşı oluşturulan düşünce ve davranışlara bakıldığında önyargılı ve ayrımcı tutumlarla karşılaşmaktadır. Toplumların engellilere karşı yaklaşımı tarihsel boyut araştırmalarında acıma, ortadan kaldırma, insani davranış ve demokratik anlayış gibi belirli safhalardan geçmiş ve bugüne gelmiştir. Engelli insanlar Roma ve Yunan medeniyetlerinde ölüme terk edilirken Hristiyanlık inancında ölümcül hastalığı bulunan bireyler gibi muamele görmüşler ve toplumda yok sayılmışlardır. Engellilerden uzak durulmuştur ve

engelli bireyler halkın en bilgisiz, cahil ve fakir tabakası olan en alt tabakadan addedilmiş olup haklarından mahrum kalmışlardır. Bu dönemde engelli bireyler toplum için tehlikeli görülmüş ve şiddetli cezalar sonunda canlı canlı yakılarak öldürülmüştür. Ayrıca yaşanan o eski dönemlerde akıl ve ruh hastalıkları hakkında bilgi edinimi olmadığı için bu tür engelliliğe sahip bireylerin doğaüstü güçlerin etkisi altında olduğu düşünülmüş ve "cadı" olduğuna inanılmıştır. Engelli bireylerin karşılaştığı bu insanlık dışı davranım İslamiyet'in gelmesi ile giderek azalmış ve yerini acıma ve merhamet duygu ve davranışına bırakmıştır. Bu anlayışa göre engelli bireylerin tüm gereksinimleri aile veya yakınları tarafından karşılanması gerekmektedir. Engelliler için geliştirilen son aşama olan demokratik aşama ise engellilik durumu ne şekilde olursa olsun her bireyde olduğu gibi engelli bireylerde eşit haklara sahip olduğuna dair anlayış mevcuttur. Bunun yanında engelli bireyler hakkında daha fazla bilgi edinilip farkındalıklarına varılınca onlara yönelik tutumların olumlu yönde değişeceğine ve korku, önyargı gibi düşüncelerin azalacağı öngörülmüştür (Kılıç, 2018; Gültepe, 2020).

Engelli insanlar için kapsayıcılık, uyum ve yaşam kalitesini teşvik etmeye yönelik farklı çabalara rağmen, özellikle tutumsal olmak üzere aşılması gereken engeller vardır. Pek çok kültürde engelli insanlar toplumun diğer üyeleri tarafından ayrı tutulma, farklı muamele görme ve değersiz görülme eğilimindedir. Dolayısıyla engelli bireyler, farklı derecelerde ve türlerde ayrımcılığa çok küçük yaşlardan itibaren maruz kalmaktadır. Bu bireylerin maruz kaldıkları topluluk tutumları, davranışlarını ve yaşam kalitelerini etkileyip bazı fırsatlara ve potansiyellerine ulaşmalarını da engellemektedir (Bratz vd., 2021; Wright, 1983; Donaldson, 1980). Toplum tarafından yaşatılan bu olumsuz duygu ve davranışlar sonucunda engelli bireyler birçok hizmet alanında olduğu gibi eğitim almaları da zorlaştırmakta ve buna bağlı olarak ileriki yaşamlarında istihdam sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. Yeterli düzeyde eğitim göremeyen engelliler niteliksiz işlerde çalışmakta veya işsiz kalmaktadır. Sonuç olarak yoksullukyaşayan engelli bireyler başkalarına bağımlı olarak hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır ve bu durumda toplumun engellilere karşı önyargılar oluşmasına sebep olmaktadır (Şahin ve Bekir, 2016).

Toplumdaki tüm bireyler engelli bireylere karşı ayrımcı veya önyargılı gibi olumsuz tutumlara sahip olmayıp olumlu tutumların olduğu da görülmektedir. Ancak genellikle engelli bireye karşı ilişkinin ve sorumluluğun daha az olduğunda olumlu tutumlar sergilendiği aksi durumda ise tutumların olumsuz olarak değiştiği görülmüştür (Tuzcuoğlu, 2022).

Engelli bireylere yönelik tutum hakkında yapılan araştırmalarda çocukların tutumları dahil toplumun tutumları istenilen seviyede olmadığı belirtilmiştir. Bu konuyla yapılan çalışmalarda duygu durum bozukluğu ve zihinsel engelli olan bireylerin fiziksel engelli bireylere göre; engellik düzeyinin şiddetli olandan az olana göre daha olumsuz tutum sergilendiği bildirilmiştir. Bunun yanında toplumdaki bireylerden yüksek bilgi düzeyine sahip kişilerin engelli insanlara karşı daha iyi tutuma sahip olacağını ve olumsuz tutumları en aza indirdikleri görülmüştür. Engelli bireyin çevresindeki aile, arkadaş ve sosyal yaşamındaki bireylerden elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılan birçok çalışmada engelli kişilerle her türlü iletişim ve temasın engelliler için olumlu yönde önemli bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu gibi çalışmalardan elde edilemeyen bulgular toplumdaki bireylerin eğitim düzeyi ve engellilerle kurulan iletişimin olumlu tutumlarla önemli derecede ilişkili olduğu bildirilmiştir (Shahif vd., 2019; Lawson, 2017; Zheng, 2014).

Engelli bireyler, engellilik durumunun getirdiği fiziksel, zihinsel veya psikolojik fonksiyonlarındaki kayıp ya da bozukluk nedeniyle engelli olmayan bireylere göre sağlık hizmetlerine daha çok gereksinim duymaktadır. Engelliler için sağlık hizmeti yaşam kalitesini etkileyen önemli bir durum olmasına rağmen birçok hizmet alanında olduğu gibi burada da bekledikleri hizmeti alamadıkları belirtilmiştir. Sağlık personelleri tarafından kendilerine uygun olmayan davranışlar ve olumsuz tutum sergilendiğini ifade eden engelli bireyler sağlık hizmetinden yeterli düzeyde faydalanamadığı bildirmektedir (Scullion, 1999; Kılıç ve Çıtıl, 2019).

2010 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan çalışmaya göre engelli bireylerin %25,1'i, sağlık personellerinin kendilerine gerekli zamanı ayırmaması, sorularının cevaplanmaması ve sağlık hizmeti sırasındaki iletişim problemleri gibi faktörler nedeniyle daha düşük standart ve kalitede hizmet aldığı belirtilmiştir. Bu çalışmaya katılan engelli bireylerden sağlık personellerinin engellilere olumsuz tutum ve tavır sergilediği ifadesine katılanlar, engel gruplarına göre incelendiğinde işitme engelli bireyler ile dil ve konuşma engelli bireylerin diğer engel gruplarına göre daha fazla olduğu görülmüştür (ÖZİDA, 2010).

Sağlık çalışanlarının engellilere yönelik olumsuz tutumları engellilerin toplumdaki birçok faaliyetlere ve eğitim ortamlarına katılım sağlamasına engel olarak gösterilmiştir (Rimmer vd., 2004). Dolayısıyla engelli bireylerin bu tür faaliyetlere katılarak toplumla bütünleşmesini ve toplumdaki bireylerinde engellilere karşı tutumlarının olumlu yönde değiştirilmesini sağlamak

açısından sağlık çalışanlarının engellilere yönelik tutum ve davranışları oldukça önemlidir. Sağlık çalışanları bu konuda topluma örnek olacak şekilde engelli bireylere karşı önyargılı olmadan ve ayrımcılık yapmadan doğru bir iletişim ile sağlık hizmeti sunmalı ve davranışlarında daha hassas ve dikkatli olarak farkındalık yaratmalıdır (Lee vd., 1993; Kılıç, 2018).

2.7. İletişim

İnsanlığın varoluşundan bu yana olan iletişim, sosyal varlık olan insanlar için doğum ile başlayıp ölüme kadar kesintisiz devam eden ve birçok anlamı, türü ile hayatı anlamlandıran bir olgudur. İletişim (communication) kelimesi Latince kökenli "communis" kavramından türemiştir. Communis kavramı "ortak" ve "ortak bir şeyi paylaşmak" anlamında olup Latince toplumsal olarak bir payda da ortaklığı ve birlik içinde yaşamayı ifade etmektedir (Tutar vd., 2005; Gürgen, 1997).

İnsanlık tarihinden beri yaşamımızda bulunan iletişim, bilimsel literatürde 20. yüzyılın ilk zamanlarında da yer alan eski bir kavramdır (Güngör, 2011). Bu açıdan iletişim kavramının birçok tanımı olup bir tanımla ifade etmek mümkün değildir. M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda ilk defa iletişimi tanımlayan Aristo; *"bir hatibin, konuşmasıyla dinleyicilerini istediği biçimde etkileyebilme ve inandırıcı olma beceri ve sanatı"* şeklinde tarif etmiştir (Tevrüz, 1997). TDK'de iletişim *"duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim"* olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022).

Dökmen'e göre (2005) iletişim, iki sistem arasında gerçekleşen karşılıklı bilgi ve semboller iken Cüceloğlu'na göre (2022) iletilen mesaj sonucunda alıcı kişide davranış değişikliğinin meydana gelmesi ve burada gerçekleşen duygu ve düşünce alışverişi olan anlam alışverişinin olması durumudur.

Oskay (2017) ise iletişimi *"insanın varlık sürdürme biçiminin bir ürünü ve insanın varlık sürdürme biçimindeki gelişmelere göre değişimlere uğrayan insana özgü bir olgu"* olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamadan toplumsal hayatın oluşmasında insanlar arasındaki iletişimin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

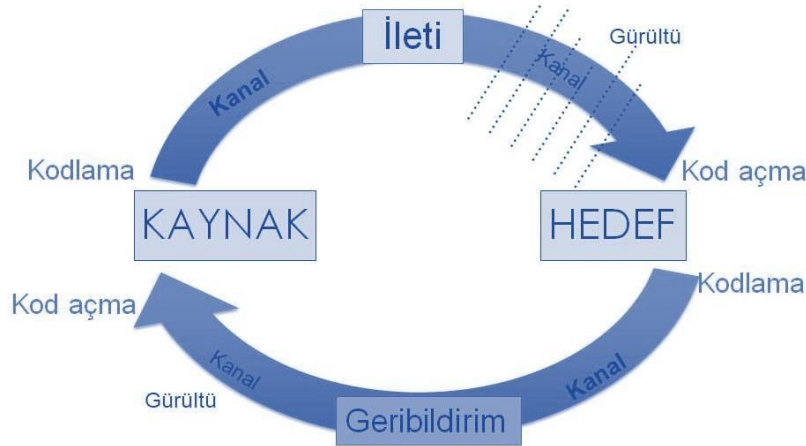
İletişimi Hoben (1954) düşünce veya fikirlerin sözlü alışverişi; Ruesch (1957) yaşayan dünyanın süreksiz kısımlarını birbirine bağlayan süreç; Andersen (1959) başkalarını anladığımız ve onlar tarafından anlaşılmaya çalışıldığımız durum; Berelson ve Steiner (1964) ise bilgi, fikir, duygu,

becerileri; sembol, kelime, resim veya şekiller kullanarak aktarım eylemi, işlemi şeklinde tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlamalardan iletişime genel olarak bakacak olursak; insan yaşamında çok gerekli bir unsur olarak ele alınan, birçok aktarım ve iletim yolu bulunan, insanın kendisi ile veya toplum içerisinde kişi veya kişiler arasındaki etkileşim süreci, kısaca "ileti alışverişi" olarak ifade edilebilir. İletişim mevcut olan düşünce, duygu, bilgi, problem vb. durumları karşı tarafa ileterek sıkıntıları bildirmek, kendimizi ifade etmek, problemleri çözmek veya bilgi paylaşımı yapmak gibi birçok amaç ile gerçekleşmektedir. Ancak iletişimi tanımı dışında tam ve etkin olarak anlamak ve kullanmak için iletişim sürecinin temel öğelerini incelemek yerinde olacaktır.

2.8. İletişim Süreci ve Öğeleri

Sosyal bir canlı olan insanlar toplumsal hayatta iç içe yaşayıp sürekli ve kesintisiz bir paylaşım sürecini kapsayan iletişim halindedirler. İletişim süreci ile toplumlardaki kültürler, gelenek ve görenekler, günlük yaşamda edinilen bilgiler, haberler ve birçok ileti kişiden kişiye ulaşımını sağlamaktadır. İletişim sürecinin gerçekleşebilmesi için birbirleriyle bağlantılı ve mutlaka bulunması gereken temel öğeler; kaynak, ileti ve alıcı iken bunun dışında etkili iletişim kurulması ve sürecin tamamlanabilmesi için kanallar, geri bildirim, kodlama, kod açma öğelerinin olması gerekmektedir (Edip, 2022; Başar, 2011).

Şekil 1. İletişim Sürecini Oluşturan Öğeler

2.8.1. Kaynak (Gönderici)

Kaynak iletişim sürecini başlatan ve iletiyi hedefe veya alıcıya gönderen temel ögedir. İletişimin gerçekleşebilmesi açısından önemli rol alan kaynak mesajın ve iletişim zincirinin ilk halkasının olduğu yerdir. İletinin çıktığı kaynak kişi olabileceği gibi kurum, kuruluş veya iletişim aracı olan radyo, gazete vb. araçlar da olabilir. İleti, gönderici kişi veya kişilerin deneyim, bilgi birikimi ve düşünce yapısına bağlı olarak zihninde oluşmaktadır. Zihinde planlanan ileti alıcının (hedefin) anlayabileceği ve etkilenebileceği bir şekilde kodlanacak sözcük, ses, hareket, beden dili ve mimikler ile sembollere dönüşerek gönderilir. Çift taraflı iletişimin gerçekleşebilmesi için alıcı gönderilen iletiyi yorumladıktan sonra karşı tarafın anlayabileceği bir şekilde yeniden kaynağa göndermesi gerekmektedir (Bahar, 2012; Oskay, 2017; Altınok, 2022). Sağlıklı, etkili ve başarılı iletişimin başlaması ve gerçekleşebilmesi için göndericinin bilgili, güvenilir, tarafsız, beden dili iyi olan, konuşma ve dinlemeyi bilen, iletişim becerisi yüksek kaynağa sahip olması gereklidir (Karcı, 2010).

2.8.2. İleti (Mesaj)

Mesaj, göndericinin duygu ve düşüncelerini içeren, hedefe ulaştırılmak amacıyla gerekli kod ve sembollere dönüştürülen yazılı, görsel, sözlü veya sözlü olmayan bilgi, bildirimdir. İleti, içerik ve yapı olmak üzere iki önemli ögeden oluşmaktadır. İçerik, mesajın anlamını ve anlatılmak istenen ifadeyi içerirken yapı, mesajın alıcının anlayabileceği şekilde dönüştürülen kod, şekil ve sembolü ifade etmektedir. Yapısal mesajın sözlü mesaj ve sözsüz mesaj olarak iki türü bulunmaktadır. Sözlü mesaj ile iletişim mektup, broşür, yazılı talimat ve konuşma gibi sözel ifadelerin geçtiği iletilerle sağlanmaktadır. Sözel mesajda ise iletişim, sözel ifadelerin olmadığı, mimik ve jestlerin bulunduğu beden dili sembolleri ile gerçekleşmektedir. İletişim sürecinin sağlıklı devam edebilmesi ve gönderilmek istenen iletinin hedef tarafından doğru algılanması için mesajın içeriği, dili ve şekli; anlaşılır, sade, yanıltıcı ifadelerden uzak, doğru ve net olarak uygun yer ve zamanda alıcıya gönderilmelidir (Güney, 2022; Keskin, 2019; Karayigit, 2019).

2.8.3. Kodlama ve Kod Açma

Kodlama; kaynağın iletmek istediği bilgi, duygu, düşünce veya haberi belirli kurallar dahilinde hedefin anlayabileceği ses, hareket, işaret, resim ve metin gibi sembollerle mesaj haline getirilmesi durumudur. Kod açma ise alıcıya gelen anlamsız mesajın yorumlanarak anlam ifade

eden ve davranışına yansıyan ileti haline getirilmesidir. Genellikle kodlama işlemi konuşma ve yazma yoluyla oluşturulurken kod açma ise okuma ve dinlenme şeklinde yapılmaktadır (Tayfun, 2014; Altınok, 2022).

Doğru iletişim etkinliğinin kurulabilmesi kaynağın iletmek istediği mesaj ile hedefin iletiden aldığı anlamın aynı olmasına bağlıdır. Başka bir deyişle alıcı, kodu göndericinin kodladığı bir biçimde açabilirse etkili ve doğru olarak iletişim süreci gerçekleşebilecektir (Ercan, 2022; Tepe, 2021).

2.8.4. Kanal

Kanal, kaynak ve hedef arasında köprü bağlantısı kuran ve mesajın gönderilmek istenen yönde iletilmesini sağlayan ortam, teknik, yöntem veya araçtır. Hedef ve kaynak tarafından duygu, düşünce, veri aktarımı ve paylaşımı yapıldığı yol olarak da tanımlanabilir. Etkili bir iletişimin gerçekleşebilmesinde kanal seçimi oldukça önemlidir. Bu bağlamda doğru kanal seçimi iletişimin amacına yönelik zamana, mekana ve hedefin niteliğine göre farklılık gösterebilmektedir (Ergün, 2019; Pamukcu, 2020).

Alıcı ve gönderici arasındaki iletişimi sağlayan kanalın fiziksel, toplumsal ve teknik olarak üç türü bulunmaktadır. İletişim; fiziksel olarak nitelendirilen kanalda jest, mimik, ses ve beden ile toplumsal kanalda gazete, fotoğraf, kitap ve heykel gibi araçlarla teknik kanalda ise telefon, televizyon, radyo ve internet gibi iletişim araçları ile gerçekleşmektedir (Tutar ve Yılmaz, 2013).

2.8.5. Hedef (Alıcı)

Alıcı, iletişim sürecinde kaynağın kanallar aracılığıyla mesajını gönderdiği birey, grup, kurum veya kuruluştur. İletişim sürecinin ilk konumunda pasif durumda bulunan alıcı kaynağın iletildiği kodu doğru bir biçimde çözüp yorumladıktan sonra gerekli karşılıkla geribildirim sağladığında aktif duruma geçebilmektedir. Dolayısıyla hedef de aynı zamanda kaynak gibi ileti iletme özelliği taşıyarak geribildirimde bulunmalıdır (Başar, 2011; Gürüz ve Gürel, 2006).

İletişimin verimli ve sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için kaynak kadar hedef de önem arz etmektedir. Bu durumda etkili iletişim için alıcı kaynaktan gelen mesajı almaya istekli, ilgili olmalı ve bilgi, düşünce ve duyguları doğrultusunda anlamlandırıp tutum ve davranışlarıyla kaynağa dönüt vermelidir (Duran, 2019).

2.8.6. Geribildirim (Dönüt)

Kaynağın hedefe ilettiği mesaja karşılık olarak hedefin kaynağa gönderdiği mesaja "yeniden iletim" ya da "geribildirim" denilmektedir. Geribildirim göndericinin alıcıya ilettiği mesajların yerine ulaşip ulaşmadığı, ulaştıysa alıcı tarafından mesaj kodunun çözülüp çözülmediği hakkında bilgi vermesi açısından büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda geribildirim ile kaynak hedef konumuna hedef de kaynak konuma geçerek iletişimi yani iki birimin arasında gerçekleşen bilgi, duygu, haber, düşünce vs alışverişini meydana getirmektedir (Temür, 2021; Pamukcu, 2020).

2.8.7. Gürültü

Gürültü, kaynak ile hedef arasındaki iletişimi engelleyen ve iletişim sürecinin her biriminde karşılaşılabilen engelleyici etkenlerin tümüdür. Kaynağın iletmek isteği mesajı yanlış kodlaması, kısık ses kullanması veya iletilen mesaj için doğru kanal seçilmemesi de gürültü sayılmaktadır. İletişim sürecinde gürültü mesajların yanlış kodlanmasına, yorumlanmasına ve anlamlandırılmasına neden olarak iletişimin doğruluğunu ve güvenilirliğini azaltır. Dolayısıyla etkili ve sağlıklı iletişim gerçekleşmesi için gürültünün en aza indirilmesi gerekmektedir (Ercan, 2022; Basançelebi, 2021).

2.9. İletişim Becerileri

Beceri, belli konuda yeterli ve uzman olma durumu olarak ifade edilmektedir. Ancak beceri kişinin sadece belirli konudaki yetkinliği değil aynı zamanda konuyla ilgili güçlü ve zayıf özelliklerinin tümüdür. İletişim becerisi ise insanların birbirleriyle ortak payda edinerek duygu, düşünce ve tutum paylaşım şekli olarak tanımlanabilmektedir (Sever, 1998).

İletişim becerileri; insanların sosyal, eğitim, mesleki hayatlarında kısaca bireylerin iletişime geçtiği tüm alanlarda birbirleriyle anlaşabilmek, yanlış anlaşılmaları önlemek ve çıkan sorunları çözebilmek gibi birçok durum için ihtiyaç duyulan bir beceridir. Bu açıdan iletişim becerileri etkili ve sağlıklı iletişim kurulmasında önemli rol oynamaktadır (Uzuntaş, 2013).

İletişim becerisi, kişinin karşılaştığı olaylara karşı tek yönlü bakmamasını; bakış açılarını, bildiklerini sorgulayarak ve araştırarak farklı açılardan bakabilme esnekliğini içermektedir. İletişim becerisine sahip kişiye yöneltilen herhangi bir eleştiri veya uyarı karşısında olaya tek açıdan değil birçok açıdan bakabilecek, sorgulayacak ve neticesinde anlamlandıracaktır.

Dolayısıyla bu kişi karşında bulunan kişi veya kişilere kendini doğru iletişim yoluyla olması gereken şekilde ifade edecek ve problemin çözümünü sağlayacaktır (Yüksel Şahin, 1997).

İletişim becerilerinin doğuştan ve kendiliğinden oluştuğuna inananlar olsa da bu becerilerin sonradan öğrenilen ve öğretilen özellikler olduğuna dair birçok çalışma görülmüştür. Sağlıklı ve verimli iletişim kurulabilmesini sağlayan iletişim becerilerini oluşturan pek çok faktör bulunmaktadır. İletişim sırasında kullanılan bu faktörler; iletinin net ve tam olarak gönderilmesi, karşıdaki birey ile empati kurularak, saygılı ve ben dili kullanılarak iletinin aktarılması, sözel olmayan iletişimi etkili ve sözel iletişimle uyumlu olarak kullanılması, karşıdaki kişinin hakları da göz önüne alınarak kişiye ait hakların korunması ve savunulması, insanlar oldukları gibi kabul edilmesi, etkili dinleme ve etkili tepki verilmesi olarak sıralanabilir (Korkut Owen ve Bugay, 2014; Yüksel Şahin, 1997).

İletişim becerileri kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde ve verimli ilişkilerin kurulmasında, toplumda ve sosyal alanlarda karşılaşılabilecek sorunları çözüme ve başa çıkma büyük öneme sahiptir. İletişim becerilerini etkili bir şekilde kullanan bireyler çevresiyle daha iyi geçinen, karşılaştığı problemleri olaylarla daha kolay başa çıkan ve iş hayatında sağlıklı ilişkiler kurarak başarı elde eden bireylerdir (Cüceloğlu, 2016; Deniz, 2003).

2.10. Sağlık İletişimi

Sağlık iletişimi, hayati öneme sahip sağlığın geliştirilmesi amacıyla ve sağlıkla ilgili pratik ve teorik bilgilerin sağlıkla ilgilenen personel tarafından hedef kitleye aktarılması veya iletilmesi durumudur (Okay, 2020; Schiavo, 2013). Sağlık iletişimin kapsamında hastalıkların önlenmesi, sağlığın teşviki ve geliştirilmesi, sağlık hizmetleri ve toplum içindeki bireylerin yaşam ve sağlık kalitesinin artırılması bulunmaktadır (Parrott, 2004).

Sağlık vazgeçilemeyen, devredilemeyen ve yerine başka şeyin koyulması mümkün olmayan temel insan hakları içerisindedir. Dolayısıyla insan hayatına bu denli etki eden sağlık kurumlarında verilen sağlık hizmetlerinin uygulanması ve sunumunun temelde ve kritik olarak etkili ve verimli iletişime bağlıdır (Vermeir vd., 2015, Yaman, 2019).

İletişimin ciddi düzeyde en çok gerekli olduğu alanların başında sağlık gelmektedir. Bu bağlamda sağlık kurumlarında kurulan iletişimlerin diğer kurumlarda gerçekleşen iletişimlere kıyasla hayati öneme sahiptir. Sağlık hizmetine ihtiyaç duyan hasta ve yakınları daha huzursuz, endişeli, gergin ve telaşlı olduklarından ötürü sağlıklı kişilere göre farklı psikoloji içindedirler.

Normal toplumsal yaşantıda sağlıklı bireyler de bile iletişim problemleri yaşanırken bu psikolojiye sahip bireylerde daha kolay iletişim problemleri meydana gelebilmektedir. Bu durum sağlık personellerinin stres altındaki hastalar ile doğru ve verimli şekilde iletişim kurarak bilgilendirmesi daha zor gerçekleşmesine neden olmaktadır. Böylelikle sağlık personellerinin hasta ve yakınlarına ilettikleri ne olursa olsun hasta tarafından anlaşılabilir sınırlı kalabilmektedir. Bazen de tam tersi olarak sağlık personellerinin tutum ve davranışlarından kaynaklı olarak hastanın anlattıkları eksik ve tam olmayan bilgiler doğrultusunda sağlık personelleri tarafından da sınırlı olarak anlaşılabilir. Sonuç olarak iletişimde oluşan herhangi bir yanlış anlaşılma düzeltilmesi imkansız veya zor olan durumlara neden olabilmektedir. Bu da bireyin hayatını olumsuz yönde etkilemekte veya hayatına mal olabilmektedir.

Sağlık personelleri iletişim becerisi yüksek olarak doğru tutum ve davranışlarla gelen tüm hastaları eşit olarak değerlendirmeli ve sağlık hizmeti sunmalıdır. Aynı zamanda sağlık personelleri bütüncül yaklaşımla hasta ve yakınlarına gerekli hassasiyeti göstermelidir. Sağlık hizmetlerinde sağlık çalışanlarının tutum ve davranışları dahil hastayla olan tüm etkileşimi hastanın memnuniyetini ve dolayısıyla sağlığını da etkilemektedir. Bu noktada sağlık iletişimi ile sağlık hizmetinde hasta memnuniyeti sağlanmaya odaklanılarak sağlıkla ilgili davranışların istenilen yönde değiştirilmesi, sağlık hizmetinde alınan sunumun kalitenin artırılması, sağlık eğitimi yoluyla farkındalık yaratarak hastalıkların önlenmesi ve sağlığın geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Koçak ve Bulduklu, 2010; Koç, 2014).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu tez çalışması KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Odyoloji Anabilim Tezli Yüksek Lisans programına bağlı olarak yürütülmüştür. KTO Karatay Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurul Komisyonu tarafından 23.12.2022 tarihli ve 2022/015 sayılı karar ile İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurul onayı alınarak çalışmaya başlanmıştır. Çalışma yapılmadan önce araştırmanın gerçekleşeceği kurumdan yazılı izin alınmıştır. Çalışmaya katılmaya kabul eden katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır. Bu çalışmada KTO Karatay Üniversitesindeki Odyoloji bölümü öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

3.1. Bireyler

Bu çalışmanın katılımcılarını KTO Karatay Üniversitesinde öğrenim gören 18 yaş üstü Odyoloji bölümü öğrencileri 85 kadın ve 24 erkek olmak üzere toplamda 109 katılımcıdan oluşmaktadır.

3.1.1. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri

- 18 yaş ve üstü yetişkin birey olması
- Odyoloji bölümü öğrencisi olmak

3.1.2. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

- 18 yaş altı olmak
- Odyoloji bölümü öğrencisi olmamak

3.2. Kullanılan Test ve Yöntemler

Çalışmada veri toplama işlemi KTO Karatay Üniversitesinde Odyoloji bölümünde öğrenim gören bireylere uygulanmak üzere üç bölüm formdan oluşmuştur. Odyoloji bölümü öğrencileri tarafından doldurulan cinsiyet, yaş ve ekonomik durum gibi sorulardan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" (EK-1), "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği" (EK-2), "İletişim Becerileri Ölçeği" (EK- 3) olmak üzere üç formdan veriler toplanmıştır.

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından literatür taraması sonucunda araştırma konusuna yönelik yapılan çalışmalar temel alınarak çalışmaya katılan odyoloji bölümü öğrencilerin cinsiyet, yaş, ekonomik durum, aile tipi, sınıf düzeyi gibi tanımlayıcı bilgilerini sorgulayan 10 sorudan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" (EK-1) geliştirilmiştir.

3.2.2. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)

Bu tez çalışmasında Odyoloji bölümü öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarını ve görüşlerini belirlemek amacıyla "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği" (YEKYTÖ) uygulanmıştır. 1970 yılında Yuker, Block ve Campbell engelli olmayan bireylerin engelli bireylere karşı olumlu ve olumsuz tutum ve davranışları değerlendirmek amacıyla "Attitudes Towards Disabled Persons Scale" adında ölçek geliştirmiştir (Yuker vd., 1970). Yuker ve arkadaşlarının geliştirdiği bu ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenirlik çalışması Özyürek tarafından yapılmıştır (Özyürek, 1978; Özyürek, 2016). YEKYTÖ 20 maddeden oluşan bir ölçek olup altılı likert tipinde hazırlanmıştır (Tamamen Katılıyorum: +3, Katılıyorum: +2, Biraz Katılıyorum: +1, Biraz Katılmıyorum: -1, Katılmıyorum: -2, Kesinlikle Katılmıyorum: -3). Ölçekte "0" puanındaki "Kararsızım" seçeneğinin olmaması ile bireylerin gerçek tutumunu belirtmekten kaçınmamaları ve olumlu veya olumsuz tepkide bulunmaya zorlanmak istenmiştir (Alptekin ve Batık, 2013). Ölçeğin 2, 5, 6, 11 ve 12 numaralı maddeleri diğer maddelerin tersi yönde tutum içerdiğinden ters puanlanmaktadır. Tüm maddelerin işaretleri göz önüne alınarak toplandıktan sonra elde edilen puanın işareti tersine çevrilir ve bu puana +60 eklenerek ölçeğin toplam puanı bulunur. Ölçekten alabilecek en yüksek puan 120 iken en düşük puan 0 (sıfır)'dır. YEKYTÖ'den alınan yüksek puan engelli bireylerin engelli olmayan bireyler gibi algılandığı yani olumlu tutumu ifade ederken düşük puan ise engelli bireylerin engelli olmayan bireylerden farklı algılandığını, başka bir deyişle olumsuz tutumu ifade etmektedir. Aynı zamanda düşük puanla yanıtlanan ölçek; engelli bireylerin farklı olduklarını düşünülmesiyle birlikte engelli bireyleri "aşağı" ya da "değersiz" görüldüğü anlamına da gelmektedir (Özyürek, 2016). Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı Yuker vd. (1970) tarafından $r = .57$ ile $r = .83$ arasında bulunurken Özyürek (1978) tarafından $r = .76$ olarak bulunmuştur.

3.2.3. İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ)

Yapılan çalışmada Odyoloji bölümü öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirmek amacıyla "İletişim Becerileri Ölçeği" (İBÖ) uygulanmıştır. Fidan Korkut (1996) tarafından geliştirilen İBÖ ilk önce lise öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirmek için geliştirilmiştir. Daha sonra geliştirilen bu ölçek temele alınıp Korkut Owen ve Bugay (2014) tarafından yetişkinler ve üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri değerlendirmek gayesiyle güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılmış ve İBÖ geliştirilmiştir. İBÖ 25 maddeden oluşan bir ölçek olup beşli likert tipinde hazırlanmıştır (Hiçbir Zaman: 1, Nadiren: 2, Bazen: 3, Sıklıkla: 4, Her Zaman: 5). Maddelerde tersine içerik bulunmadığından ters işaretle puanlanan madde bulunmamaktadır ve ölçeğin toplam puanı katılımcının iletişim becerisine göre en az 25 en fazla 125 puan olabilmektedir. İBÖ'de alınan yüksek puan kişinin kendi iletişim becerilerinin de yüksek olduğu yani olumlu yönde değerlendirdikleri anlamı vardır. Yetişkin ve üniversite öğrencileri için geliştirilen bu ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.78 bulunurken iç tutarlılık katsayısı ise 0.86 olarak bulunmuştur (Korkut, 1996; Korkut Owen ve Bugay, 2014).

3.3. İstatistiksel Analiz

Veriler SPSS-27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyo-demografik sorular için frekans tablosu oluşturulmuştur. Değişkenlerin grup ortalamalarındaki farklılıkları görebilmek için 2 gruplu değişkenlerde bağımsız örneklem t-test, parametrik testler için yeterli gözleme sahip olmayan değişkenlerde non-parametrik Mann Whitney-U analizi uygulanmıştır. 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerin tamamında parametrik testler için yetersiz gözlem sayısı bulunduğundan dolayı non-parametrik Kruskal Wallis-H analizi uygulanmıştır. Ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü tespit edebilmek için pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analizler alfa=0,05 seviyesinde uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ölçek Genel Güvenirliği

Tablo 1.'de normallik analizi ve güvenilirlik analizleri yer almaktadır. Ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerleri -2; +2 sınırını aşmadığından analizlerde parametrik testler kullanılacaktır (George ve Mallery, 2010). Ölçeklerin kullanılabilir durumda olduğunun belirlenebilmesi için iç tutarlılıkları kontrol edilmelidir. İç tutarlılıkların belirlenebilmesi için Cronbach's Alpha analizi yapılarak ölçek güvenilirlikleri hesaplanmalıdır.

0,00 ila 0,40 arasında ise ölçek güvenilir değildir,

0,40 ila 0,60 arasında ise ölçeğin güvenilirliği düşük,

0,60 ila 0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir,

0,80 ila 1,00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Başa, 2019).

Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0,857, İletişim Becerileri Ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0,918 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeklerin yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Normallik Varsayımı Analizi ve Güvenilirlik Analizi

Ölçek	n	Ort.	SS	Kolmogorov Smirnov (p)	Çarpıklık	Basıklık	Cronbac's Alpha
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	109	72,25	20,01	,000	-,464	-,086	,857
İletişim Becerileri	109	101,26	11,55	,041	-,454	1,122	,918

*p<0,05

4.2. Sosyo-Demografik Bilgiler

Tablo 2.'de katılımcıların sosyo-demografik bilgileri verilmiştir. Araştırmaya katılanların 85'ikadın (%78,0), 24'ü erkektir (%22,0), 38'i 18-20 (%34,9), 63'ü 21-23 (%57,8) ve 8'i 24-26 (%7,3) yaş aralığındadır, 30'u 1.sınıf (%27,8), 10'u 2.sınıf (%9,3), 43'ü 3.sınıf (%39,8), 25'i 4.sınıfta okumaktadır, 6'sının ekonomik düzeyi düşük (%5,5), 78'inin orta (%71,6), 25'ini

yüksektir (%22,9), 38'inin annesi ilkökul (%35,2), 18'inin ortaokul (%16,7), 28'inin lise (%25,9), 24'ünün üniversite ve üstü (%22,2) düzeyde mezundur, 22'sinin babası ilkökul (%20,4), 5'inin ortaokul (%4,6), 45'inin lise (%41,7), 36'sının üniversite ve üstü (%33,3) düzeyde mezundur, 82 katılımcının aile tipi çekirdek (%75,2), 12'sinin geniş (%11,0), 13'ünün parçalanmış (%11,9), 2'sinin anne ve babası vefat etmiştir (%1,8), 18'inin ailesinde engelli birey bulunurken (%16,5), 91'inde bulunmamaktadır (%83,5), 46'sının yakın çevresinde engelli birey bulunurken (%42,2), 63'ünün bulunmamaktadır (%57,8), 77'si engelli bireyler hakkında ders almışken (%70,6), 32'si engelli bireyler hakkında ders almamıştır (%29,4), 79'u engelli bireyler hakkında bilgi sahibiyken (%72,5), 30'u engelli bireyler hakkında bilgi sahibi değildir (%27,5), 59'u iletişim becerileri dersi almışken (%54,1), 50'si iletişim becerileri dersi almamıştır (%45,9).

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişken	Grup	n	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	85	78,0
	Erkek	24	22,0
Yaş	18-20	38	34,9
	21-23	63	57,8
	24-26	8	7,3
Sınıf	1. Sınıf	30	27,8
	2. Sınıf	10	9,3
	3. Sınıf	43	39,8
	4. Sınıf	25	23,1
Ekonomik Durum	Düşük	6	5,5
	Orta	78	71,6
	Yüksek	25	22,9
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	56	51,9
	Lise mezunu	28	25,9
	Üniversite ve üstü	24	22,2
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	27	25,0
	Lise mezunu	45	41,7
	Üniversite ve üstü	36	33,3
Aile Tipi	Çekirdek Aile	82	75,2
	Geniş Aile	12	11,0
	Diğer	15	13,8
Ailede Engelli Birey Olması	Evet	18	16,5
	Hayır	91	83,5
Yakın Çevrede Engelli Birey Olması	Evet	46	42,2
	Hayır	63	57,8
Engellilik ve Engelli Bireylerle İlgili Ders Alma	Evet	77	70,6
	Hayır	32	29,4
Engelli Bireylerin Hakları Hakkında Bilgi Sahibi Olma	Evet	79	72,5
	Hayır	30	27,5
İletişim ve İletişim Becerileri Konularında Ders Alma	Evet	59	54,1

4.3. Ölçeklerin Cinsiyete Göre Değişimi

Tablo 3.'te cinsiyet değişkeni için Mann Whitney-U Analizi sonuçları verilmiştir. Cinsiyet değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,501>0,05$). Cinsiyet değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,011<0,05$). Kadınların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($102,28\pm 11,87$), erkeklerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($97,66\pm 9,70$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 3. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	z	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Kadın	85	71,46	19,88	-,673	107	,501
	Erkek	24	75,04	20,63			
İletişim Becerileri	Kadın	85	102,28	11,87	2,537	107	,011*
	Erkek	24	97,66	9,70			

* $p<0,05$

4.4. Ölçeklerin Yaşa Göre Değişimi

Tablo 4.'te yaş değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir. Yaş değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,107>0,05$). Yaş değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği Puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,043<0,05$). 20 yaş üstündeki öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($102,90\pm 10,08$), 18-20 yaş aralığındaki öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği Puanı ortalamasından ($98,21\pm 13,51$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 4. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	18-20	38	67,39	19,47	-1,874	107	,064
	20+	71	74,85	19,94			
İletişim Becerileri	18-20	38	98,21	13,51	-2,049	107	,043*
	20+	71	102,90	10,08			

*p<0,05

Tablo 5.'te yaş değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Yaş değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,289>0,05$). Yaş değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,435>0,05$).

Tablo 5. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	18-20	38	67,39	19,47	2	2,480	,289
	21-23	63	74,62	18,81			
	24-26	8	76,63	28,93			
	Toplam	109	72,25	20,01			
İletişim Becerileri	18-20	38	98,21	13,51	2	1,666	,435
	21-23	63	102,41	9,55			
	24-26	8	106,75	13,77			
	Toplam	109	101,26	11,55			

*p<0,05

4.5. Ölçeklerin Sınıflara Göre Değişimi

Tablo 6.'da sınıf değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Sınıf değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,000<0,05$). 4.sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($95,40\pm 16,85$), 1.sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($64,43\pm 19,27$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

4.sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($95,40\pm 16,85$), 2.sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($68,80\pm 13,42$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

4.sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği Puanı ortalaması ($95,40\pm 16,85$), 3.Sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($64,77\pm 12,09$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Sınıf değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,002<0,05$). 2.sınıfta okuyan öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($111,00\pm 8,17$), 1.sınıfta okuyan öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($98,13\pm 12,05$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

2.sınıfta okuyan öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($111,00\pm 8,17$), 3.sınıfta okuyan öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($100,76\pm 11,25$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 6. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Sınıf Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	1. Sınıf	30	64,43	19,27	3	38,193	,000*
	2. Sınıf	10	68,80	13,42			

	3. Sınıf	43	64,77	12,09			
	4. Sınıf	25	95,40	16,85			
	Toplam	108	72,14	20,07			
	1. Sınıf	30	98,13	12,05	3	9,810	,020*
	2. Sınıf	10	111,00	8,17			
İletişim Becerileri	3. Sınıf	43	100,76	11,25			
	4. Sınıf	25	102,36	11,00			
	Toplam	108	101,35	11,57			

*p<0,05

4.6. Ölçeklerin Ekonomik Duruma Göre Değişimi

Tablo 7.'de gelir değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Gelir değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,006<0,05$). Ekonomik durumu yüksek düzeyde olan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($81,60\pm 19,01$), ekonomik durumu düşük düzeyde olan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($59,17\pm 13,10$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Ekonomik durumu yüksek düzeyde olan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($81,60\pm 19,01$), ekonomik durumu orta düzeyde olan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($70,26\pm 19,80$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Gelir değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,003<0,05$). Ekonomik durumu orta düzeyde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($101,46\pm 9,71$), ekonomik durumu düşük düzeyde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($81,16\pm 14,91$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Ekonomik durumu yüksek düzeyde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması

(105,48±11,47), ekonomik durumu düşük düzeyde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından (81,16±14,91) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 7. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Gelir Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Düşük	6	59,17	13,10	2	10,162	,006*
	Orta	78	70,26	19,80			
	Yüksek	25	81,60	19,01			
	Toplam	109	72,25	20,01			
İletişim Becerileri	Düşük	6	81,16	14,91	2	11,868	,003*
	Orta	78	101,46	9,71			
	Yüksek	25	105,48	11,47			
	Toplam	109	101,26	11,55			

*p<0,05

4.7. Ölçeklerin Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimi

Tablo 8.'da anne eğitim durumu değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Anne eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir (p=,218>0,05).

Anne eğitim durumu değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (p=,011<0,05). Annesi üniversite ve üstü eğitim seviyesinde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması (104,66±8,61), annesi ortaokul ve altı eğitim seviyesinde olan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından (98,00±11,91) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 8. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Ortaokul ve altı	56	68,77	17,74	2	3,048	,218
	Lise mezunu	28	79,32	23,28			
	Üniversite üstü	24	72,54	19,90			
	Toplam	108	72,34	20,08			
İletişim Becerileri	Ortaokul ve altı	56	98,00	11,91	2	9,050	,011*
	Lise mezunu	28	104,25	11,33			
	Üniversite üstü	24	104,66	8,61			
	Toplam	108	101,10	11,48			

*p<0,05

Tablo 9.'da baba eğitim durumu değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Baba eğitim durumu değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,221>0,05$).

Baba eğitim durumu değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,028<0,05$). Yapılan post-hoc analizleri sonucunda baba eğitim durumu değişkeni grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 9. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Ortaokul ve altı	27	65,67	16,78	2	3,018	,221
	Lise mezunu	45	74,56	20,10			
	Üniversite üstü	36	74,97	21,30			

	Toplam	108	72,47	19,96			
İletişim Becerileri	Ortaokul ve altı	27	95,92	14,81	2	7,168	,028*
	Lise mezunu	45	102,66	9,60			
	Üniversite ve üstü	36	102,88	9,53			
	Toplam	108	101,05	11,39			

*p<0,05

4.8. Ölçeklerin Diğer Değişkenlere Göre İstatistik Analizi

Tablo 10.'da aile tipi değişkeni için Kruskal Wallis-H Analizi sonuçları verilmiştir. Aile tipi durumu değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,141>0,05$).

Aile tipi durumu değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,410>0,05$).

Tablo 10. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Aile Tipi Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	SD	H	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Çekirdek Aile	82	74,06	22,27	2	3,920	,141
	Geniş Aile	12	69,67	7,31			
	Diğer	15	64,40	9,30			
	Toplam	109	72,25	20,01			
İletişim Becerileri	Çekirdek Aile	82	100,37	11,87	2	1,783	,410
	Geniş Aile	12	103,16	11,86			
	Diğer	15	104,60	9,14			

Toplam	109	101,26	11,55
--------	-----	--------	-------

*p<0,05

Tablo 11.'de ailede engelli birey olması değişkeni için Mann Whitney-U Analizi sonuçları verilmiştir. Ailede engelli birey olması değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,686>0,05$).

Ailede engelli birey olması değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,784>0,05$).

Tablo 11. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Ailede Engelli Birey Olması Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	z	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Evet	18	69,22	18,35	-,404	107	,686
	Hayır	91	72,85	20,36			
İletişim Becerileri	Evet	18	102,33	9,43	-,274	107	,784
	Hayır	91	101,05	11,96			

*p<0,05

Tablo 12.'de çevrede engelli birey olması değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir. Yakın çevrede engelli birey olması değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,033<0,05$). Yakın çevresinde engelli birey olan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($77,20\pm 22,10$), çevresinde engelli birey olmayan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($68,63\pm 17,65$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Yakın çevrede engelli birey olması değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,486>0,05$).

Tablo 12. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Yakın Çevrede Engelli Birey Olması Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Evet	46	77,20	22,10	-2,170	107	,033*
	Hayır	63	68,63	17,65			
İletişim Becerileri	Evet	46	102,17	11,95	,699	107	,486
	Hayır	63	100,60	11,30			

*p<0,05

Tablo 13.'te eğitim hayatlarında engellilik veya engelli bireyler ile ilgili ders alma değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir. Engellilik veya engelli bireyler ile ilgili ders alma değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,000<0,05$). Engellilik veya engelli bireylerle ilgili ders alan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($76,79\pm 19,41$), engelli bireylere yönelik ders alan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($61,31\pm 17,22$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Engelli bireylere yönelik ders alma değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,236>0,05$).

Tablo 13. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Engelli Bireylere Yönelik Ders Alma Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Evet	77	76,79	19,41	-3,914	107	,000*
	Hayır	32	61,31	17,22			

İletişim Becerileri	Evet	77	102,25	9,97	1,201	107	,236
	Hayır	32	98,87	14,58			

*p<0,05

Tablo 14.'te engelli bireylerin sahip olduğu hakları hakkında ders alma değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir. Engelli bireylerin sahip olduğu hakları hakkında ders alma değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir ($p=,117>0,05$).

Engelli bireylerin sahip olduğu hakları hakkında ders alma değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,000<0,05$). Engelli bireylerin hakları hakkında ders alan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($103,63\pm 10,32$), engelli bireylerin hakları hakkında ders almayan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($95,03\pm 12,45$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 14. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin Engelli Bireylerin Hakları Hakkında Bilgi Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Evet	79	74,10	20,11	-1,580	107	,117
	Hayır	30	67,37	19,20			
İletişim Becerileri	Evet	79	103,63	10,32	3,665	107	,000*
	Hayır	30	95,03	12,45			

*p<0,05

Tablo 15.'te iletişim ve iletişim becerileri konularında ders alma değişkeni için Bağımsız Örneklem T-Test Analizi sonuçları verilmiştir. İletişim ve iletişim becerileri konularında ders alma değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı

istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,003<0,05$). İletişim becerileri konusunda ders alan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalaması ($77,44\pm 19,95$), iletişim becerileri konusunda ders almayan katılımcıların Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı ortalamasından ($66,12\pm 18,45$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

İletişim ve iletişim becerileri konularında ders alma değişkeni gruplarına göre İletişim Becerileri Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($p=,000<0,05$). İletişim becerileri konusunda ders alan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ($105,25\pm 10,43$), iletişim becerileri konusunda ders almayan katılımcıların İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalamasından ($96,56\pm 11,11$) anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 15. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ve İletişim Becerileri Ölçeklerinin İletişim ve İletişim Becerileri Konularında Ders Alma Değişkenine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	n	Ort.	SS	t	Sd	p
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	Evet	59	77,44	19,95	-3,054	107	,003*
	Hayır	50	66,12	18,45			
İletişim Becerileri	Evet	59	105,25	10,43	4,206	107	,000*
	Hayır	50	96,56	11,11			

* $p<0,05$

4.9. Ölçekler Arası İlişkiler

Tablo 16.'da korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ile İletişim Becerileri Ölçeği arasında %99 güvenle pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki vardır ($r=,301$; $p=,001$). İletişim Becerileri Ölçeğinden alınan puan artış gösterdikçe Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutumlar Ölçeğinden alınan puan artış göstermektedir.

Tablo 16. Ölçekler Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi Amacıyla Korelasyon Analizi

		Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum	İletişim Becerileri
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutumlar		1	
İletişim Becerileri	r	,301 **	1
	p	,001	

5. TARTIŞMA

Engelli insanlar hayatlarının her döneminde buldukları veya ihtiyaçları doğrultusunda bulunmak zorunda oldukları birçok yerde yöneltilemeyen olumsuz tutumlar sonucunda yetersizlik algısı ile kendisini toplumun dışında görmesine ve ihtiyaç duyduğu hizmeti etkili ve eksiksiz alamamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla engelli bireyler kendilerinde bulunan fiziksel veya ruhsal yetersizlik engeliyle değil daha çok bunun dışındaki insanların olumsuz tutumlarıyla mücadele etmektedirler. Bu durum engelli bireylerin hayatlarının bütününe olumsuz olarak önemli derecede etkileyebilmektedir. Engelli bireyler sosyal yaşamlarında ve hizmet aldıkları yerlerde olumsuz tutum ve davranışlar nedeniyle pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar ancak bunların en önemlisi hiç şüphesiz genel nüfusa göre engellilerin daha çok ihtiyaç duyduğu sağlık ve rehabilitasyon hizmeti aldıkları yerlerdir. Bu bağlamda engelli bireylerin, sağlık ve rehabilitasyon hizmeti verilen alanlarda maksimum verim alabilmesi kendileriyle iletişime geçen sağlık personellerinin tutum ve davranışlarına bağlıdır.

Sağlık çalışanları ile engelli hastalar veya danışanlar arasındaki etkileşimi belirleyen en önemli faktör etkili iletişimdir. Tanışma, anamnez alma, tanı koyma, tedaviye karar verme ve uygulama gibi birçok süreçte hasta (engelli birey) ile sağlık personeli arasında iletişim kurulmaktadır. Ancak bu süreçlerden sadece birinde bile sağlık profesyoneli tarafından engelli bireye yönelik olumsuz tutum ve davranış sonucunda karşılıklı iletişimde eksiklikler meydana gelirse engelli bireyin sağlığı olumsuz etkilenebilir veya eksik hizmet alabilir. Her hastada olduğu gibi engelli hastalarda sağlık sektöründe kaliteli ve maksimum hizmet ve verim alınmalıdır. Bu noktada sağlık çalışanlarının mesleki açıdan yeterli donanım ve bilgi yanında iyi derecede iletişim becerisine sahip olması büyük önem arz etmektedir. İyi bir sağlık çalışanı için özellikle engelli bireylere karşı empati kurarak olumlu tutum ve davranış içinde etkili iletişimle hizmet sunması tercih değil, olması gereken bir olgudur.

Odyolog; işitme engelliler başta olmak üzere tüm engelli grupları için gerek hastaneye işitme ve vestibüler hastalıkların tanı ve tedavisinde gerek kişinin işitme kaybına göre işitme cihazı verme ve cihazın fitting ayarlarında gerekse özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde engelli kişinin (re)habilitasyonunda görev alan ve dolayısıyla sağlık ve eğitim ekibinin önemli bir üyesi olan bir meslektir. Engelli bireyler için sağlık ve eğitim hizmetinde büyük rol alan odyologların engellilerle etkili iletişim kurarak olumlu tutum ve davranışlarla görevini icra etmeli ve toplumun bu konudaki farkındalığını artırmalıdır. Buradan yola çıkarak odyologluk mesleğinin

ilerideki mensupları olacak odyoloji öğrencilerinin mesleğe atılmadan engellilere yönelik tutumları ve iletişim becerileri ne düzeyde olduğu bilinmesi engelliler başta olmak üzere toplum açısından büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde sağlık alanında engellilere yönelik tutum ve iletişim becerileriyle ilgili çalışmalar daha çok hemşireleri ve diğer sağlık personellerini kapsamaktadır. Bu nedenle bu çalışmada gelecekte yoğun olarak engelli insanlarla iletişim kuracak odyoloji bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ve iletişim becerileri değerlendirmek ve konuyla ilgili literatürdeki boşluğu doldurmak amaçlanmıştır.

Odyoloji bölümü öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları, iletişim becerileri ve bu iki ölçek arasındaki ilişki değerlendirilmiş olup elde edilen veriler dahilinde bu bölümde tartışılmak istenmiştir.

Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ) ile yapılan çalışmaların puan ortalamalarına baktığımızda; Başpınar'ın (2021) tıp fakültesi öğrencilerine yaptığı çalışmada YEKTÖ puanı 64,29, Uysal vd. (2014) hemşirelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada 64,27, Kılıç ve Çıtıl'ın (2019) doktor ve hemşirelerle gerçekleştirdiği çalışmada 64,34, Doğan Özdemir'in (2021) özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan eğitimcilerle yaptığı çalışmada YEKYTÖ puanı 65,67 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda ise YEKYTÖ 72,25 olarak bulunmuştur. Buradaki farkın yapılan çalışmaların daha fazla katılımcı ile yapılması ve bölüm- meslek farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir.

İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) ile yapılan çalışmaların ortalamalarına baktığımızda; Altınok'un (2022) rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencileri üzerine gerçekleştirdiği çalışmada İBÖ puan ortalamasını 100,27, İrak vd. (2017) Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirdiği çalışmada 100,40, Bingöl ve Demir'in (2011) ebellek ve hemşirelik öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada 101,69, Aşçı vd.(2015) Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin İBÖ puan ortalamasını 102,54 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise araştırmalardan elde bulgulara benzer şekilde odyoloji bölümü öğrencilerinin İBÖ puan ortalaması 101,26 olarak bulunmuştur.

Ölçeklerin cinsiyetler arasındaki ilişkisi incelediğinde; engellilere yönelik tutumların ve iletişim becerilerin aksi bulgular olsa da genel olarak kadınların erkeklere göre daha olumlu tutum sergilediği ve iletişim becerisi daha yüksek olduğu görülmektedir (Altunhan vd., 2021; Başpınar, 2021; Sarı vd., 2010; Şahin ve Bekir, 2016; Çakırer Çalbayram vd., 2018; Yıldırım ve Dökmen, 2004; Gökçe vd., 2016; Taşkın vd., 2010 Kılıcıgil vd., 2009; Gül vd., 2022; Hendekci, 2020;

Görmüş vd., 2013; Elkin vd., 2016; Erigüç vd., 2013; Şenbakar, 2015; Akçam vd., 2019; Küçükosmanoğlu, 2015). Çalışmamızda ise kadınların YEKYTÖ puanı 71,46 erkeklerin 75,04 bulunmuş olmakla beraber cinsiyetler arasında anlamlı derecede farklılık bulunmamıştır ancak erkeklerin engellilere yönelik tutumları daha olumlu olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bu sonucu literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmemekle birlikte paralellik göstermemektedir. İletişim Becerileri Ölçeği puanı ortalaması ise kadınların (102,28±11,87), erkeklerden (97,66±9,70) anlamlı bir şekilde farklı ve büyük tespit edilmiştir. Bu durum çalışmaya kadın katılımcının ağırlıkta katılım sağladığından ve kadınların iletişimde girişken ve sosyal olmasından kaynaklanabilir.

Odyoloji bölümü öğrencilerin çalışmamızda yaş değişkeni gruplarına göre Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gözlemlenmemiştir. Literatürde bulunan benzer çalışmalar bakıldığında; Apaydın'ın (2020) sağlık çalışanların engellilere yönelik tutumlarını değerlendirdiği araştırmasında engellilerin “çalışma yaşamı” alt boyutuna verdikleri puanlarında yaşa bağlı olarak anlamlı fark saptanmıştır. Alkan'ın (2018) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının öz yeterlilikleri açısından incelediği çalışmasında yaş gruplarındaki öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarının benzer olduğunu dolayısıyla yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını tespit etmiştir. Doğa Özdemir'in (2021) özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan birey üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında yaş değişkeniyle tutumlar arasında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda çoğunlukla engellilere yönelik tutumların yaş gruplarıyla istatistiksel açıdan anlamlı farkların bulunmaması tutumların yaşa bağlı olmayıp bireysel olduğu düşünülebilir. Çalışmamızdaki İletişim Becerileri Ölçeği ile yaş değişkeni arasındaki ilişki ise diğere ölçekten farklı olarak 20 yaş üstündeki katılımcıların İBÖ puan ortalaması 18-20 yaş katılımcılara göre anlamlı olarak büyük bulunmuştur. Bu ölçekle yapılan başka çalışmalara bakıldığında; Karadağ vd. (2015) hekim ve hemşirelerin İletişim Becerilerinin değerlendirdiği araştırmasında doktorların yaşları arttıkça İBÖ puanlarının arttığını saptamıştır. Dülger Ceylan ve Atalar'ın (2018) üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri değişkenlerine göre inceledikleri çalışmalarında farklı yaş düzeylerindeki öğrencilerin iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığına ulaşılmıştır. Bir başka çalışma olan Korkmaz ve Yalçın (2018) tarafından yapılan çalışmada Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaş gruplarıyla iletişim becerileri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Dolayısıyla literatürde çalışmamıza benzer sonuçlar yer aldığı gibi birçok çalışmada aksi yönde sonuçlar da mevcuttur.

Odyoloji bölümü öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının ve iletişim becerilerinin sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. YEKYTÖ puan ortalaması 4. sınıfta okuyan öğrencilerin 1.,2. ve 3. sınıfta okuyan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Bu konuda sınıf düzeyi ile yapılan araştırmalar incelendiğinde; Sarı vd. (2021) çocuk gelişimi bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit etmemişlerdir. Altunhan vd. (2021) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını değerlendirdiği çalışmada öğrencilerin tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Alkan'ın (2018) üniversite öğrencilerine yönelik araştırmasında farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarında benzerlik gösterdiğini yani anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Başpınar'ın (2021) tıp öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarını değerlendirdiği çalışmada sınıflara göre YEKYTÖ puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Karataş'ın (2020) üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada da öğrencilerin engellilere yönelik tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla çalışmamızdaki bulgular ile literatürdeki bulgular paralellik göstermemektedir.

Odyoloji bölümü öğrencilerinin İletişim Becerileri Ölçeği puan ortalaması 2. sınıfta okuyan katılımcıların 1. ve 3. sınıfta okuyan katılımcılardan anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Bu bağlamda 2. sınıfta okuyan öğrencilerin iletişim becerileri diğer sınıflara göre en yüksek düzeyde bulunmuştur. Alan yazın çalışmalara bakıldığında; Tutuk vd. (2002) hemşirelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada sınıf düzeyi arttıkça iletişim becerilerinin geliştiğini ifade etmektedir. Kadakal ve Alver'in (2017) üniversite öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirdiği çalışmada sınıf düzeyi ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Eriş' ve Eriş'in (2013) Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre iletişim becerileri düzeylerinde anlamlı derece farklılaşma olmadığı saptanmıştır.

Odyoloji bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile gelir düzeyleri arasında; yüksek ekonomik duruma sahip öğrencilerin ekonomi düşük olan öğrencilerden daha olumlu tutum içinde olduğu bulunmuş dolayısıyla anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ancak benzer çalışma olan Gençtürk ve Korkut'un (2020) üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarının değerlendirdiği çalışması sonucunda gelir düzeyi ile öğrencinin gelir düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Paçal vd. (2021) lise öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada engellilere yönelik tutumlar ile gelir düzeyinin arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır.

Doğan Özdemiir'in özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan bireyler üzerine yaptığı çalışmasında engellilere yönelik tutum düzeyi ile ekonomik durumun istatistiksel bir farklılık görülmemiştir. Bu çalışmanın bulguları diğer benzer çalışmalardan farklı olmasının katılımcı sayısından kaynaklandığından olabilir.

Çalışmamızın bir diğer bulgusu olan iletişim becerileri ile gelir düzeyi değişkeni arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bir Şekilde farklılık göstermektedir. Ekonomik durumu yüksek düzeyde olan ğrencilerin İletişim Becerileri leği Puanı ortalaması ekonomik durumu düşük düzeyde olan katılımcıların İletişim Becerileri leği Puanı ortalamasından anlamlı bir Şekilde farklı ve büyük olarak saptanmıştır. Dilber ve Akhan'ın (2019) ğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerini incelediği araştırma sonucunda yüksek gelir seviyesine sahip öğrencilerin iletişim becerilerinin de daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Yapılan alışma çalışmamızla benzer niteliktedir.

Ölçeklerin anne-baba eğitim durumu değişkenine göre YEKYTÖ puan ortalaması anlamlı farklılık görmezken İB puan ortalaması annesi niversite ve üstü eğitim seviyesinde olan öğrencilerin annesi ortaokul ve altı eğitim seviyesinde olan öğrencilerden anlamlı Şekilde farklı ve büyüktür. Gedik ve Toker'in (2018) niversite öğrencilerine yaptıkları araştırmada öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumların anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmadığını tespit etmişlerdir. Paçal vd. (2021) lise öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada anne-baba eğitim durumu değişkeniyle öğrencilerin tutumları arasında farklılık görülmemiştir. Açak ve Narin'in (2020) eğitim fakültesi ğrencilerinin engelli bireye yönelik tutumların değerlendirildiği çalışmada da anne eğitim durumuyla tutum puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. İletişim becerileriyle ilgili bir başka çalışma olan Dülger Ceylan ve Atalar'ın (2018) yaptığı araştırmada annesi niversite mezunu olan öğrencilerin, annesi lise mezunu olan öğrencilerden iletişim becerileri daha yüksek elde edilmiştir. Benzer çalışmalarla çalışmamızın sonuçları paralellik göstermektedir.

Araştırma grubunun ailesinde engelli birey bulunup bulunmamasına bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumlarında ve iletişim becerilerinde bir fark görülmemiştir. Altunhan vd. (2021) ve Sarı vd. (2010) engellilere yönelik yaptıkları çalışmalarda katılımcıların ailesinde veya akrabalarında engelli birey olanların/olmayanların tutumlarında farklılık olmadığına ulaşmışlardır. akirer Çalbayram vd. (2018) sağlık bilimleri fakültesi ğrencilerinin engelli

bireylere yönelik tutumlarının değerlendirildiği çalışmada ailelerinde ve akrabalarında tanığı olan veya olmayan öğrencilerin tutumlarında farklılık olmadığı saptanmıştır. Gedik ve Toker'in (2018) üniversite öğrencilerine yaptıkları çalışmada da araştırma sonuçlarımızla örtüşmektedir. Buna karşın aksi yönde bulgularda bulunmaktadır. Paçal vd. (2021) yaptığı araştırmada lise ğrencilerinin engelliler yönelik tutumlarının aile ve çevre de engelli birey bulunup bulunmamasına göre değişiklik gösterdiğine ulaşılmıştır. Gençtürk ve Korkut (2020) üniversite ğrencilerinin engellilere yönelik tutum puanlarının yakın çevresinde engelli yakını olanların en yüksek olmayanların ise en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan odyoloji bölümü ğrencilerinin eğitimi boyunca engellilik veya engelli bireylerle ilgili herhangi ders alanların YEKYTÖ puan ortalaması almayanlara göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Kerman'ın (2020) üniversite öğrencilerine yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi ğrencilerinin engellilik ile ilgili ders almış olması tutumlarında farklılık yaratmazken hemşirelik fakültesi öğrencilerin ise eğitim veya ders almış öğrencilerin engellilere yönelik tutum puanları anlamlı olarak yüksek tespit edilmiştir. Bora Erdoğan'nun (2021) ğretmenlerin engellilere yönelik tutumlarının değerlendirdiği araştırmasında engellilik veya engelli bireylerle ilgili ders alan ve almayan öğretmenlerin engellilere yönelik tutumları yaklaşık olarak aynı olduğu ve anlamlı farklılığa olmadığı görülmüştür. Karataş (2020) alışması sonucunda sosyal hizmet ve ilahiyat lisans programı öğrencilerin engelliler ile ilgili ders alma durumu ile engellilere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığına ulaşmıştır. Tait ve Purdie'nin 2000 yılında yaptıkları araştırmada üniversite ğrencilerinin engelliler hakkında ders alanların almayanlara göre engellilere yönelik tutumlarında anlamlı derecede farklılık görülmüştür. Yapılan çalışmalardan çalışmamızın sonuçlarına benzer nitelikte olmayanlar ve olanlar mevcuttur.

Araştırma grubumuzun engelli bireylerin sahip olduğu haklar bilgi değişkeni ile İBÖ puan ortalaması arasında anlamlı farklılık mevcutken YEKYTÖ puan ortalaması arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ancak engelli bireylerin hakları hakkında bilgi sahibi olan ğrencilerin YEKYTÖ puan ortalamaları anlamlara göre daha yüksektir. Bu bağlamda öğrencilerin engellilere yönelik tutumu ve iletişim becerisinin gelişimi için engellerin sahip olduğu haklar hakkında bilgi edinmesi olumlu etken olarak görülmektedir.

Odyoloji bölümü ğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde pozitif yönde ve zayıf seviyede anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İletişim Becerileri Ölçeğinden alınan puan artış gösterdikçe Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutumlar Ölçeğinden alınan puan artış göstermektedir. Dolayısıyla engelli bireylere yönelik olumlu yönde tutumlu olan öğrencilerin iletişim becerisi olumsuz tutumlu olan öğrencilere göre daha yüksek olarak elde edilmiştir. Bu noktada iletişim becerisi iyi düzeyde olan ve gelişmiş olan öğrencilerin sağlıklı ve verimli iletişim kurarak ileride hastası veya danışanı olacak engellilere olumlu yönde tutum ve davranış sergileyeceği kanısına ulaşılabilir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada odyoloji bölümü öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkini değerlendirmek amacıyla odyoloji bölümünde okuyan öğrencilere Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ) ve İletişim Becerileri Ölçeği (İBÖ) uygulanmıştır. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- (1) Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı anlamlı derecede yüksek olmasa da erkeklerin puanı kadınların daha yüksek olarak tespit edilmiştir. İletişim Becerileri Ölçeği puanı ise kadınların erkeklerden anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- (2) 20 yaş üstü öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı 18-20 yaş aralığındaki öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.
- (3) Yakın çevresinde engelli birey olan öğrencilerin engellilere yönelik tutumu çevresinde engelli birey olmayan öğrencilerden anlamlı bir şekilde farklı ve büyük saptanmıştır.
- (4) Eğitim hayatı boyunca engellilik veya engelli bireylerle ilgili herhangi bir ders alan öğrencilerin engellilere yönelik tutumu engellilik ile ilgili ders almayan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek tespit edilmiştir.
- (5) Engellilerin sahip olduğu haklara hakim olan öğrencilerin engellilere yönelik tutumları hakim olmayan öğrencilere göre anlamlı derecede farklılık göstermese de daha yüksek puan almışlardır. Engellilerin hakları hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin iletişim becerileri engelli hakları hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilere göre anlamlı derece yüksek olduğu görülmüştür.
- (6) Eğitim hayatı boyunca iletişim ve iletişim becerileri konularını içeren herhangi bir ders alan öğrencilerin iletişim becerileri ders almayan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.
- (7) Eğitim hayatı boyunca iletişim ve iletişim becerileri konularını içeren herhangi bir ders alan öğrencilerin engellilere yönelik tutumları ders almayan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

- (8) Odyoloji bölümünde 4. sınıfta okuyan öğrencilerin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği puanı 1., 2. ve 3. sınıfta okuyan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.
- (9) Odyoloji bölümünde 2. sınıfta okuyan öğrencilerin iletişim becerileri 1. ve 3. sınıfta okuyan öğrencilerden daha yüksek elde edilmiştir.
- (10) Ekonomik durumunu yüksek düzeyde belirten öğrencilerin engellilere yönelik tutumu ekonomik durumu düşük olan öğrencilere göre; ekonomik durumu yüksek düzeyde olan öğrencilerin engellilere yönelik tutumu ekonomik durumu orta olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.
- (11) Ekonomik durumunu orta düzeyde belirten öğrencilerin iletişim becerileri ekonomik durumu düşük olan öğrencilere göre; ekonomik durumu yüksek düzeyde olan öğrencilerin iletişim becerisi ekonomik durumu düşük olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.
- (12) Annesi üniversite ve üstü eğitim seviyesinde olan öğrencilerin İletişim Becerileri Ölçeği puanı annesi ortaokul ve altı eğitim seviyesinde olan öğrencilerinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyük saptanmıştır.
- (13) Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği ile İletişim Becerileri Ölçeği arasında pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu çalışma yaşadığımız toplumun büyük bir kısmını oluşturan engelli bireylerin karşılaştığı veya karşılaşılabileceği tutumları değerlendirmek ayrıca yakın zamanda yaşanan afet ve depremlerin sonucunda da görüldüğü gibi aslında herkesin engelli adayı olduğuna dikkat çekilerek tutum ve davranışların empati kurularak yöneltmesine ve böylelikle sağlıklı bir şekilde iletişime geçilmesine ilişkin farkındalık ve duyarlılık oluşturması amaçlanmıştır.

Engellilerin ihtiyaç duyduğu sağlık ve rehabilitasyon hizmeti verilen yerlerde odyologlar büyük rol sahibidir. Dolayısıyla odyologların engelli bireylere karşı iletişimi ve tutumu çok önemlidir. Çalışmamızda engellilere yönelik ders alan, engellilerin sahip olduğu haklar hakkında bilgisi olan, iletişim ve iletişim becerileri konularını içeren eğitim alan öğrencilerin engellilere yönelik tutumların olumlu yönde daha iyi olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarında da anlaşılacağı üzere iletişim becerilerinin ve alınan eğitimlerin engellilere yönelik tutumlar üzerine büyük etkisi vardır. İletişim becerileri yüksek olan öğrencilerin engelli bireylerle rahat ve sağlıklı

bir şekilde iletişime geçerek engellilere olması gereken olumlu tutum içinde bulunmuşlardır. Sonuçlar doğrutusunda odyoloji bölümü eğitim ğretim ders müfredatında engellilere yönelik tutumlarını olumlu yönde artıracak ve aynı zamanda iletişim becerilerini de geliştirecek derslerin zorunlu ders statüsünde daha fazla yer verilmesi önerilmektedir ve öğrencilerin engelli bireylerle etkileşimde bulunabilecekleri programlar yapılarak iletişim becerileri ve bu bireylere yönelik tutumları olumlu yönde geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M. & Nariç, Ç. (2020). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Malatya İl Örneği). *GERMENİCA Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 18-27.
- Akçam, A., Kanbay, Y. & Işık, E. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 74-92.
- Alaman, O. (2018). *Hemşirelerin Tıbbi Hatalara Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Alkan, İ. (2018). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Öz Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
- Alptekin, S. ve Batık, V.M. (2013). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarına özel eğitim dersinin etkisi. *International Journal of Educational Research*, 4(4), 18-34.
- Altınok, B. A. (2022). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Eğitim Programları Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Altunhan, A., Bayer, R., & Açak, M.Z. (2021). Mardin Artuklu Üniversitesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 61-70.
- Andersen, M. P. (1959). The Agree-Disagree Discussion Guide. *Communication Education*, 8(1), 41-48.
- Anıl, A. (2019). *İşverenlerin Engellilere Yönelik Tutumları ile Engelli Çalışanların Çalışma Alanına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Apaydın, R. (2020). *Sağlık Çalışanlarının Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi - Bir Üniversite Hastanesi Örneği*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, S. & Yalçın, M. (2013). Öğretmenliğe İlişkin Tutumun Beş Faktör Kişilik Tipleriyle Yordanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 43 (197), 169-179.
- Aşçı, Ö., Hazar, G. & Yılmaz, M. (2015). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve İlişkili Değişkenler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 160-165.
- Ataman, A. (2012). Özel eğitime muhtaç olmanın nedenleri anlamı ve amaçları. A. Ataman (Ed.), Temel eğitim öğretmenleri için kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim içinde (s. 3- 53). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Azarkan, E. & Benzer, E. (2018). Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme ve Türkiye'de Engelli Hakları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (38), 3-29.
- Bahar, E. (2012). *İletişim*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Basançelebi, B. (2021). *Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutumları, İletişim Becerileri ve Mesleklerarası Öğrenmeye Hazırbulunuşları*. Yüksek lisans tezi,

Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Başar, G. (2011). *Hemşirelerde ve Hemşirelik Öğrencilerinde Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başpınar, S. (2021). *Tıp Fakültesi Öğrencilerin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve Sosyal Beğenirlik Düzeyleri ile İlişkisi*. Uzmanlık tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kırıkkale.
- Berelson, B., & Steiner, G. A. (1964). Human behavior: An inventory of scientific findings.
- Bingöl, G. & Demir, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26(4), 152-159.
- Bora Erdoğan, E. (2021). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Diğer Branş Öğretmenlerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması (Kars İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Bratz, V. C., Fedosse, E., & Montenegro, P. G. Perceptions and attitudes of speech-language pathology and audiology students on people with disabilities.
- Cavkaytar, A. (1990). *Ankara Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Öğrencilerinin İş Eğitimine Yönelik Tutumları*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2022). *İletişim Donanımları* (69. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakırer Çalbayram, N., Aker, M.N., Akkuş, B., Durmuş, F.K. & Tutar, S. (2018). Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 30-40.
- Çayır, K., Soran, M. & Ergün, M. (2015). *Engellilik ve Ayrımcılık: Eğitimciler İçin Temel Metinler ve Örnek Dersler*. İstanbul: Karekök.
- Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik. (2019, 20 Şubat). *Resmi Gazete* (Sayı: 30692).
- Çolak, M. (2016). *Prelingual Sensörinöral İşitme Kaybı Nedeniyle Koklear İmplant Tatbik Edilen Olguların Karşı Kulağında Konvansiyonel İşitme Cihazı Kullanımının Dil Gelişimine ve İşitme Performanslarına Olan Etkisinin Belirlenmesi*. Uzmanlık tezi, Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Deniz, G. (2003). *İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilber, F. & Akhan, O. (2019). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri Düzeylerinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 473-493.
- Doğan Özdemir, S. (2021). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Eğitimcilerin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul, Beylikdüzü Örneği)*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Donaldson, J. (1980). Changing attitudes toward handicapped persons: A review and analysis of research. *Exceptional children*, 46(7), 504-514.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati* (31. Baskı). İstanbul: Sistem.

- DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. (2013). (Cev: Prof. Dr. Koroğlu E.). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Dunn, D. S. (2015). *The Oxford handbook of undergraduate psychology education*. Oxford University Press.
- Duran, S. (2019). *Sağlık Çalışanlarının İletişim Becerilerinin ve Göçmenlerle Yaşadıkları İletişim Zorluklarının Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yozgat.
- Dülger, E. & Atalar, A. D. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değişkenlere Göre İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 98-114.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2011). Dünya Engellilik Raporu Yönetici Özeti. Erişim adresi: <https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/engelsizuniversite/duyurular/1345/diwnu3i5.pdf>. Erişim tarihi: 20 Kasım 2022.
- Edip, D. (2022). *Türkçe Öğretmenlerine Göre Okul Müdürlerinin İletişim Becerileri ile Okul Kültürü Arasındaki İlişki (Siirt İli Örneği)*. Yüksek lisans tezi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
- Elkin, N., Karadağlı, F. & Barut, Y. (2016). Sağlık bilimleri yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri düzeyleri ve ilişkili değişkenlerin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 70-80.
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, 14 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı: 27288). Ercan, P. (2022). *Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Ergün, Z. (2019). *Yüz yüze İletişimden Kitleleşme İletişime Geçiş Sürecinde Bir İletişim Formu Olarak Kız İsteme Geleneği: "Gözüm Sende" Programı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erigüç, G. & Eriş, H. (2013). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri: Harran Üniversitesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 232- 254.
- Erigüç, G., Şener, T. & Eriş, H. (2013). İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi: Bir Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 16 (1), 45-65.
- Gedik, Z. & Toker, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve Sosyal Beğenirlik Düzeyleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 111-116.
- Gencer, M. (2019). *Engellilik Durumu ve Engellilere Yönelik Toplumsal Algı: Kütahya Örneği*. Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Gençtürk, Z. & Korkut, G. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 105-126.
- George, D. & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Gökçe, A., Güneş G. & Seyitoğlu D. (2016). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutum ve Davranışları. *Med Sci / Int Med J.*,5(2), 351.

- Görmüş, A.Ş., Aydın, S. & Ergin, G. (2013). İşletme bölümü öğrencilerinin iletişim becerilerinin cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, XV (1), 109-128.
- Gül, İ., Kundakçı, Y.E. & Saraçlı, S. (2022). İletişim Becerilerinin Uyum Analizi ile İncelenmesi: Sağlık Bilimleri Fakültesi Örneği. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 12(2), 230-238.
- Gültepe, F. O. (2020). Hemşire ve Ebelerin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Çanakkale İli Örneği. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Güney, S. (2022). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi. Güngör, N. (2011). *İletişim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde iletişim kalitesi*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Gürüz, D. & Gürel, E. (2006). *Yönetim ve Organizasyon Bireyden Örgüte, Fikirden Eyleme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hendekci, A. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve İlişkili Bazı Değişkenler. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 36-41.
- Hoben, J. B. (1954). English communication at Colgate re-examined. *Journal of Communication*, 4(3), 76-83.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum Algı İletişim* (6.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- İrak, H., Taşcıoğlu, R., Dal, M. & Tunç, Y. (2017). Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri: Iğdır Üniversitesi Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, 187- 202.
- Kadalkal, A. & Alver, B. (2017). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 2 (2), 1-20.
- Kağıtçıbaşı Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2013, 3 Mayıs). *Resmî Gazete* (Sayı:28636).
- Karadağ, M., Işık O., Cankul İ.H. & Abuhanoğlu, H., (2015). Hekim ve Hemşirelerin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17/1, 160-179
- Karataş, Z. (2020). Sosyal Hizmet ve İlahiyat Lisans Programı Öğrencilerinin Engelli Bireylere İlişkin Tutumları. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 0(15), 65-79.
- Karayiğit, M. (2019). *Okul Müdürlerinin Etkili İletişim Becerileri ile Öğretmenlerin Mesleki Motivasyonları Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Karcı Y. (2010). *İletişim Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Empatik İletişim Beceri Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kerman, B. (2020). *Aydın Adnan Menderes Üniversitesinin Fakültelerinde Öğrencilerin Engelsiz Kampüs Farkındalıkları ve Engellilere Karşı Tutumları ile Bu Fakültelerin*

- Engelliler İçin Fiziksel Erişilebilirliğinin Değerlendirilmesi.* Uzmanlık tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aydın.
- Keskin, S. (2019). *Sağlık Çalışanlarının Yeni Doğum Yapmış Anneler ile İletişimlerinin İncelenmesi ve İletişim Becerilerinin Annelerin Memnuniyetine Etkileri.* Yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıcıgil, E., Bilir, P., Özdiñç, Ö., Erođlu, K. & Erođlu, B. (2009). İki farklı üniversitenin beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 19-28.
- Kılıç, E. (2018). *Üniversite Hastanesinde Engelli Bireylere Yönelik Uygulamalar ve Sağlık Personelinin Engellilere Yönelik Tutumları.* Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Kılıç, E. & Çıtıl, R. (2019). Attitudes of Physicians and Nurses Towards the Disabled and Awareness of Applications for the Disabled in a University Hospital. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care* , 13 (2) , 129-141 .
- Kına, V. (2022). *Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutumu ve Empati Düzeyleri.* Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Koca, C. (2010). *Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu.* Dünya Engelliler Vakfı: İstanbul.
- Koç E. (2014). *Aile Hekimliğinde Hasta Hekim İletişiminde Güven Unsurunun Hastanın Hekime Bağlılığı Üzerine Etkisi.* Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, A. & Bulduklı, Y. (2013). Sağlık İletişimi: Yaşlıların Televizyonda Yayınlanan Sağlık Programlarını İzleme Motivasyonları. *Selçuk İletişim*, 6(3), 5-17,
- Koçyığıt, M. (2018). *Etkili iletişim ve duygusal zekâ.* Konya: Eğitim Yayınevi.
- Konrot, A. (2005). İletişim, Dil ve Konuşma Bozuklukları. Dil ve Kavram Gelişimi. (ss. 190- 211). Derleyen Seyhun Topbaş. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. & Yalçın, B. (2018). Sağlık Hizmetlerinde İletişim Becerilerinin Önemi ve Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Analizi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), 367-392.
- Korkut F. (1996). İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 18–23.
- Korkut Owen, F. & Bugay, A. (2014). İletişim Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 51-64.
- Küçükosmanoğlu, H. O. (2015). N.E.Ü. A.K.E.F. Güzel sanatlar eğitimi bölümü müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin iletişim beceri düzeyleri üzerine bir çalışma. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 4(17), 1-14.
- Lawson, J. E., Cruz, R. A., & Knollman, G. A. (2017). Increasing positive attitudes toward individuals with disabilities through community service learning. *Research in developmental disabilities*, 69, 1-7.

- Lee, T. M., Paterson, J. G., & Chan, C. C. (1994). The effect of occupational therapy education on students' perceived attitudes toward persons with disabilities. *The American Journal of Occupational Therapy*, 48(7), 633-638.
- Okay A. (2020). *Sağlık İletişimi* (4. Baskı). İstanbul: Der Yayınları. Oskay,
- Ü. (2017), *İletişimin ABC'si* (6. Baskı). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Oymak V. (1998). *Zeka Özürlü Çocukların Yetiştirilmesi* (2. Baskı). Ankara: Sabev Yayınları.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018, 7 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı: 30471).
- ÖZİDA. (2008). *Toplum özürlülüğü nasıl anlıyor?* Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- ÖZİDA. (2010). *Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılığın Ölçülmesi Araştırması*. Ankara: T.C. Başkanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Özyürek, M. (1978). Effects of live, audio and print presentations of a discussion about physical disabilities on attitude modification toward disabled persons in Turkey.
- Özyürek, M. (2016), *Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi* (5.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Paçal, A., Altun, M. & Kurak, K. (2021). Lise Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul Avrupa Yakası İl Örneği). *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 10-22.
- Pamukcu, S. D. (2020). *Birinci Basamak Sağlık Çalışanlarının Duygusal Zeka Düzeyleri İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Parrott, R. (2004). Emphasizing "communication" in health communication. *Journal of Communication*, 54(4), 751-787.
- Rimmer, J. H., Riley, B., Wang, E., Rauworth, A., & Jurkowski, J. (2004). Physical activity participation among persons with disabilities: barriers and facilitators. *American journal of preventive medicine*, 26(5), 419-425.
- Ruesch, J. (1957). Technology and social communication. *Communication Theory and Research*.
- Saraç, S. (2019). *Özel Yetenekli 5, 6, 7. Sınıf Öğrencilerinin Yetersizlikten Etkilenmiş Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, H. Y., Bektaş M. & Altıparmak S. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 27.
- Sarı, H., Yılmaz, E., Aslan Bağcı, Ö. & Gökdağ, H. (2021). Çocuk Gelişimi Programı Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 57-73.
- Seltzer, M. M. (1984). Correlates of community opposition to community residences for mentally retarded persons. *American journal of mental deficiency*, 89(1), 1-8.
- Sever, S. (1998). Dil ve İletişim (Etkili Yazılı ve Sözlü Anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1), 51-66.

- Schiavo, R. (2013). *Health communication: From theory to practice* (Vol. 217). John Wiley & Sons.
- Scullion, P. A. (1999). 'Disability'in a nursing curriculum. *Disability & Society*, 14(4), 539-559.
- Shahif, S., Idris, D. R., Lupat, A., & Rahman, H. A. (2019). Knowledge and attitude towards mental illness among primary healthcare nurses in Brunei: A cross-sectional study. *Asian journal of psychiatry*, 45, 33-37.
- Şahin, H. & Bekir, H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20 (3), 767-779.
- Şenbakar K. (2015). Elit boksörlerde iletişim becerilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Eylül' 22. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/>. Erişim tarihi: 19 Kasım 2022.
- Tait, K. ve Purdie, N. (2000). Attitudes Toward Disability: Teacher Education for Inclusive Environments. *International Journal of Disability, Development and Education*. 47 (1).
- Taşkın, A.K., Taşğın, Ö., Başaran, M.H. & Taşkın, C. (2010). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinde duygusal zekâ düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12(2), 98-103.
- Tavşancıl E. (2019). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tayfun, R. (2014). *Etkili İletişim ve Beden Dili*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Temür, İ. (2021). *Sportif Faaliyetlere Katılmanın Ortaöğretim Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Akademik Başarıları Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tepe, O. (2021). *Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Yalnızlık ve İletişim Becerileri İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Tevrüz, S. (1997). *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği-Kalder Kalite Derneği.
- Tuncer, T. (2005). Görme yetersizliği olan çocuklar. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş içinde* (s. 291-309). Ankara: Gündüz.
- Tutar, H. & Yılmaz, M. K. (2013). *İletişim Genel ve Örgütsel Boyutuyla*. Ankara: SeçkinYayıncılık.
- Tutar, H., Yılmaz, K. M., & Erdönmez, C. (2005). *İşletme Becerileri Grup Çalışması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tutuk, A., Al, D. & Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2), 36-41.
- Tuzcuoğlu, Ç. (2022). *Kişilerarası İletişim Bağlamında Engelli Bireylere Yönelik Tutumların İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Türk Dil Kurumu. (2022). Engelli Kavramı Tanımı. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi: 19 Kasım 2022.
- Türk Dil Kurumu. (2022). Tutum Kavramı Tanımı. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi: 21 Kasım 2022.
- Türk Dil Kurumu (2022). İletişim Kavramı Tanımı. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi: 21 Kasım 2022
- Türkiye Özürlüler Araştırması (2002). Başkanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Ankara. Uysal A., Albayrak B., Koçulu B., Kan F. & Aydın T. (2014). Attitudes Of Nursing Students Toward People With Disabilities. *Nurse Education Today*, 34: 878–884.
- Uzuntaş, A. (2013). Etkili iletişim: anlatabilmek ve anlayabilmek. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 11-30.
- Ünlü, S., Bağcıvan, A. & Kara, B. (2022). Geçmişten Günümüze Türk Kültüründe Engelli Anlamlandırmaları. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 96-130.
- Vermeir, P., Vandijck, D., Degroote, S., Peleman, R., Verhaeghe, R., Mortier, E., ... & Vogelaers, D. (2015). Communication in healthcare: a narrative review of the literature and practical recommendations. *International journal of clinical practice*, 69(11), 1257- 1267.
- Yaman, S. (2019). *Aile Sağlığı Merkezi Çalışanlarının Yaşlılar ile İletişimlerinin İncelenmesi ve İletişim Becerilerinin Yaşlı Memnuniyetine Etkileri*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, N. (2011). Öğretim Sürecinde Bulunan Öğrencilerde Görülen Süreğen Hastalıklar Üzerine Yönetimsel Değerlendirme: Tokat İli Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25): 69-85.
- Yıldırım, F. & Dökmen, Z. Y. (2004). *Engellilere yönelik tutumlarla sosyal üstünlük yönelimi, adil dünya inancı ve kontrol odağı inancı arasındaki ilişkiler*. 6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferans Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler (s. 180-195). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını
- Yuker, H. E., Block, J. R., & Young, J. H. (1970). The Measurement of Attitudes Toward Disabled Persons. *New York. Human Resources Center*.
- Yüksel Şahin, F. (1997). *Grupla İletişim Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zheng, Q. L., Tian, Q., Hao, C., Gu, J., Lucas-Carrasco, R., Tao, J. T., ... & Hao, Y. T. (2014). The role of quality of care and attitude towards disability in the relationship between severity of disability and quality of life: findings from a cross-sectional survey among people with physical disability in China. *Health and quality of life outcomes*, 12(1), 1-10.
- World Health Organization. (2022). Disability. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>. Erişim tarihi: 19 Kasım 2022.
- Wright, B. A. (1983). Developing constructive views of life with a disability.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hilal ÇOK

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2020, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2023, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Odyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

H. Çok., B. Horasanlı (24-25 December 2022). *Relati onshi p Between Age-Related Loss and Dementi a*. 11th International Medicine and Health Sciences Researches Congress. http://www.utsakcongress.com/kitaplar/UTSAK_11_K%C4%B0TAP_OZET_.pdf
syf681-682

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2019-2020, Stajyer Odyolog, Siser İşitme Cihazları
2020, Stajyer Odyolog, Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar : 2020, Odyolog, Doğa Eylül Özel Eğitim Merkezi
2021, Odyolog, Kardelen Özel Eğitim Merkezi

Tarih: 27 Temmuz 2023

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

- Kadın Erkek

2. Yaşınız:

- 18-20 21-23 24-26 27 ve üzeri

3. Kaçınıcı sınıftasınız?

1. Sınıfta
 2. Sınıfta
 3. Sınıfta
 4. Sınıfta

4. Ekonomik durumunuz nedir?

- Düşük (Gelir giderden az)
 Orta (Gelir gider eşit)
 Yüksek (Gelir giderden fazla)

5. Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisiyle uyumludur?

- Çekirdek Aile
 Geniş Aile
 Parçalanmış
 Anne ve/veya baba ölmüş

6. Ailenizde (anne, baba, kardeş, çocuk) engelli birey var mı?

- Evet
 Hayır

7. Yakın çevrenizde (akraba, arkadaş) engelli birey var mı?

Evet

Hayır

8. Eğitimiz boyunca engellilik veya engelli bireylerle ilgili herhangi bir ders aldınız mı?

Evet

Hayır

9. Engellilerin sahip olduğu hakların neler olduğunu biliyor musunuz?

Evet

Hayır

10. Eğitiminiz boyunca iletişim ve iletişim becerileri konularını içeren herhangi bir ders aldınız mı?

Evet

Hayır

EK 2. YETERSİZLİKTEN ETKİLENMİŞ KİŞİLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

	Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Biraz Katlıyorum	Biraz Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.Engelli çocukların anne babaları, engelli olmayan çocukların anne babalarından daha az katı olmalıdır.						
2.Bedensel engelli kişiler, engelli olmayanlar kadar zekidir.						
3.Engelli kişilerle genellikle diğer kişilerden daha kolay geçinilir.						
4.Engelli kişilerin çoğu kendileri için üzülürler.						
5.Engelli kişiler de diğer insanlar gibidir.						
6.Engelli çocuklar için özel okullar olmamalıdır.						
7.Engelli insanların özel topluluklarda yaşamaları ve çalışmaları onlar için daha iyi olurdu.						
8.Engelli kişilerin bakımını devlet üstlenmelidir.						
9.Engelli kişilerin çoğu büyük ölçüde endişe duyar.						
10.Engelli kişilerin, engelli olmayan kişilerle aynı standartlara ulaşmaları beklenmemelidir.						
11.Engelli bireyler, engelli olmayanlar kadar mutludur.						
12.Ağır derecede engelli olanlarla geçinmek, hafif derecede engelli olanlarla geçinmekten daha güç değildir.						
13.Engelli kişilerin normal yaşam sürdürmesi, hemen hemen olanaksızdır.						
14.Engelli kişilerden çok şey beklememek gerekir.						
15.Engelli kişiler çoğunlukla kendi kendilerine kalmak isterler.						
16.Engelli kişiler, engelli olmayanlardan daha çabuk kırılırlar.						
17.Engelli kişilerin normal bir sosyal yaşamları olamaz.						
18.Engelli kişilerin çoğu, diğer insanlar kadar yeterli olmadıklarını düşünürler.						
19.Engelli kişilerle birlikte olduğunda söylediklerimize dikkat etmeliyiz.						
20.Engelli kişiler çoğunlukla durumlarından hoşnut olmadıkları için mızumsuzlardır.						

EK.3 İLETİŞİM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1. İnsanları oldukları gibi kabul ederim.	①	②	③	④	⑤
2.	①	②	③	④	⑤
3. Başkalarını önyargısız dinlerim.	①	②	③	④	⑤
4.	①	②	③	④	⑤
5. Karşımdakini dinlerken anlamadığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.	①	②	③	④	⑤
6.	①	②	③	④	⑤
7. İnsanlara yakın ilgi duyarım.	①	②	③	④	⑤
8. Diğer insanlarla kolaylıkla sohbet başlatabilirim.	①	②	③	④	⑤
9.	①	②	③	④	⑤
10.	①	②	③	④	⑤
11. Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.	①	②	③	④	⑤
12.	①	②	③	④	⑤
13.	①	②	③	④	⑤
14. Başkalarına içtenlikle iltifat ederim.	①	②	③	④	⑤
15.	①	②	③	④	⑤
16. Birileriyle konuşurken onları rahatsız edebilecek kadar yakınlarında olmamaya özen gösteririm.	①	②	③	④	⑤
17. Duygularımı rahatlıkla dile getirebilirim.	①	②	③	④	⑤
18.	①	②	③	④	⑤
19.	①	②	③	④	⑤
20. Düşüncelerimi sözel olarak ifade edebilirim.	①	②	③	④	⑤
21.	①	②	③	④	⑤

22. Yazılırken seçilen sözcüklerin de önemli olduğunu aklında tutarım.	①	②	③	④	⑤
23.	①	②	③	④	⑤
24.	①	②	③	④	⑤
25. Eğer karşımdakinin işine yarayacaksa yaşadığım benzer deneyimleri onunla paylaşıyorum.	①	②	③	④	⑤

ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 12

Toplantı Tarihi: 23.12.2022

Karar Sayısı: 2022/015: Dr. Öğr. Üyesi Bahriye HORASANLI' nın “Odyoloji Bölümü Öğrencilerinin Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi ” 19.12.2022 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Bahriye HORASANLI sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Bahriye HORASANLI
Yardımcı Araştırmacı: Hilal ÇOK

ASLI GİBİDİR

23.12.2022

Prof. Dr. Taner ZİYLAN

**İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar
Etik Kurul Başkanı**